

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Problém zadlužování domácností v české ekonomice
(pokus o komparaci se situací ve Švédsku)**

**Vypracoval: Jakub Kubálek
Obor: Finanční matematika**

ČESKÉ BUDĚJOVICE

2009

Bibliografická identifikace:

Název BP: Problém zadlužování domácností v české ekonomice (pokus o komparaci se situací ve Švédsku)

Pracoviště: České Budějovice, Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra společenských věd

Autor: Jakub Kubálek

Studijní obor: Finanční matematika kombinovaně

Vedoucí BP: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

Rok obhajoby: 2008/2009

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 28.4.2009

Jakub Kubálek

Poděkování

Práce typu bakalářských, či diplomových nejsou nikdy jen prací studenta, ale velikou měrou se na ní podílí i pisatelův vedoucí práce. Je mi ctí, že mým vedoucím bakalářské práce je **PhDr. Pavel Hejtman, CSc.**, kterému tímto velice děkuji nejen za vedení a dohled nad prací, trpělivost a ochotu, ale i za prvotní motivaci při předmětech Mikroekonomie a Makroekonomie, které mě dovedly až k této práci.

Anotace:

Podstatou mé práce je seznámit čtenáře s hlavními ekonomickými a sociálními trendy společnosti, týkající se problematiky zadlužování českých domácností. Práci jsem pojal formou informativně edukační a snažím se čtenáře zasvětit do tajů, které skrývá svět dluhů.

Po úvodních slovech a partii věnované obecnému zasvěcení do problematiky, bude čtenář vystaven faktografické části, která zmapuje určité odvětví ekonomiky českých domácností a demonstruje současnou situaci na datech posvěcených Českým statistickým úřadem.

Konkrétní pohled je zaměřen i na strukturu dluhů, s rozбором nejčastějších forem zadlužování se, prověřených trhem.

Jelikož nelze vyvozovat jakékoli závěry na základě určitých skutečností, které jsou pozorovány na úzkém globálním profilu naší populace, následuje část globálně srovnávací a komparativní. Včetně lokálních srovnání s vybranými zeměmi, tedy sousedním Slovenskem a dlouholetým trendem vyspělého Švédska.

Záměrem práce je nalézt východisko z nastalé situace a predikce budoucích možností, založených výhradně na základě mnou sestavené hypotézy a prognózy vývoje.

Annotation:

The essence of my work is to acquaint the reader with the major economic and social trends in society on the issue of indebtedness of Czech households. Work, I took the form of educational and informative to readers trying to devote to the secrets of the hidden world of debt.

Following the introductory words of a lot devoted to a general introduction to the issue, the factual part of the reader is exposed to a map of some sectors of the economy of Czech households and demonstrates the current situation on the dates of holy Czech Statistical Office.

Specific view is focused on the structure of debt, with an analysis of the most common forms of indebtedness to be market tested.

Since not draw any conclusions on the basis of certain facts which are observed close to the global profile of our population, followed by part of the global correlation and comparative. Including local comparison with selected countries, ie neighboring Slovakia and Sweden, developed a long-standing trend.

The aim of this work is to find a way out of a situation and prediction of future possibilities based solely on the basis of my assumptions and forecasts compiled development.

Obsah

Obsah práce	8-9
Záměr práce	10-13
Úvod do problematiky zadlužování českých domácností	14-19
Studie současné situace v ČR	20-25
hypotéky	26-30
spotřebitelské úvěry	31-37
leasing	38-45
Zajímavé trendy související se zadlužováním se v ČR i ve světě	46-51
Slovensko	52-56
Švédsko	57-61
Některé aspekty sociologicko-psychologické, zamyšlení se nad problematikou a hledání možných příčin stoupajícího trendu v zadlužování se	62-66
Možný vývoj zadlužování + rizika	67-70
Exekuce	71-74
Závěr práce	75-77
Zdroje	78-81
Tabulková a Grafická část	82-97
CD příloha	98-100

Záměr práce

Rád bych prostřednictvím řádků této práce prezentoval, dle mého názoru jeden z nejaktuálnějších a neopomenutelných sociologicko-ekonomických problémů dnešní doby, tedy problematiku zadlužování českých domácností. Přál bych si, aby celá práce nebyla pouze učebnicovou formou prezentace problematiky, ale snažím se do ní vnést i značně individualistický postoj. Tím samozřejmě nechci nijak snižovat objektivnost práce, protože věřím, že správně postavený osobní postoj k problematice, ovšem s objektivním zamyšlením se nad kritizovanou částí, je tím nejlepším možným způsobem, jak čtenáře přivést čtivou formou k zamyšlení se a pochopení autorových myšlenkových pochodů, které mě vedly k sepsání celého projektu.

Právě v této pasáži mé publikace bych rád nastínil okolnosti, které mě vedly k výběru tématu, respektive studiu problematiky a následnému zpracování práce. Celý příběh vedoucí ke konci, který právě držíte v rukou, začal na samotném prahu mých vysokoškolských studií. Bylo to v zimním semestru prvního ročníku studií, kdy jsem coby student oboru Finanční matematika, navštěvoval kurz Mikroekonomie.

Cílem kurzu bylo mimo zakončení zkouškou i zpracování „Individuálního projektu“ na jedno z připravených témat. Témat bylo opravdu požehnaně a o každém by se dalo zajímavě psát, ale rozhodnutí smělo padnout pouze na jediné. A je celkem náhodou, že s výběrem tématu mi pomohl spolužák, který se na seznam podíval a upozornil na řádek, kde stálo: „Mikroekonomie a Zadlužení Českých domácností v roce 2006“. Mě samotnému se téma zalíbilo natolik, že jsem se do zpracovávání projektu okamžitě pustil a jak jsem již nastínil na začátku této pasáže, tak i do projektu Mikroekonomie jsem vnesl značnou část mého osobního postoje a názorů. Byl jsem překvapený, že ne tolik odborně a učebnicově psaná práce se zalíbila mému lektorovi a s jeho svolením jsem se pustil v následujícím semestru do jejího volného pokračování, coby „Individuálního projektu“ předmětu Makroekonomie.

Poté už bylo na snadě v druhém ročníku studií, kdy jsem vybíral téma pro Bakalářskou práci, zvolit si vhodné téma. Rok studií a pohledů na problematiku z vícero stran, osobní zkušenosti a postřehy související se zadlužováním, to už byl pádný důvod pustit se do práce v tomto duchu. A není tajemstvím, že se můj zájem o celou věc následně změnil v postižení, jenž jsem si nesl s sebou na každém kroku. Kdykoli jsem se setkal s lidmi mající zkušenosti s půjčkami,

pokaždé když jsem viděl v televizi reklamu na snadnou půjčku či spotřebitelský úvěr, ve všech případech jsem se zájmem naslouchal a snažil se ucelit si myšlenkové pochody a s odstupem času si na vše udělat vlastní názor.

Druhý ročník studií nebyl jen otázkou výběru tématu Bakalářské práce, ale pro má studijní léta se stal i zkušeností se zahraničním studiem. Bylo mi ctí studovat semestr na prestižní Švédské univerzitě ve městě Uppsala. Nezmiňuji se o tom ovšem nadarmo. S touto prací švédský pobyt úzce souvisí. Být na zahraničním studijním pobytu neznamena jen celé dny a noci sedět ve školní lavici, ale stát se součástí veřejného sektoru a fungovat jako součást společnosti.

A znovu se odkáží na mé zmiňované postižení, které jsem si samozřejmě neodpustil ani u této severské tour. V práci mu patří samostatná kapitola, ve které se budete moci dočíst, jak jsem byl šokovaný a jaké informace a postřehy vryly zářez do mé zadluženosti degenerované duše.

Nebylo by ale spravedlivé srovnávat náš domácí trend zadlužování, který známe jen od novodobé historie konce minulého tisíciletí, s dlouhodobou zvyklostí Švédků. Proto jsem do práce zahrnul i pasáž srovnání a charakteristiky komparace s naším východním sousedem Slovenskem, kterému patří také kus následujících řádků.

„Každý umělec potřebuje k tomu, aby začal pracovat na novém díle, určitý podnět. U mne to jsou zpravidla dluhy.“

[FEDERICO FELLINI]¹¹

Záměrem této práce je dát čtenáři ucelený pohled na problematiku zadlužování domácností v České republice. V práci bude analyzována zadluženost s výhledem do budoucnosti a upozornění na možné dopady. Ve finální fázi bych rád vytvořil i možná doporučení pro restrikce a omezení při poskytování úvěrů. Důležitou částí bude i komparativní pasáž, protože právě porovnáním můžeme najít určitou vypovídací hodnotu, o kterou nám jde. Prostou analýzou domácího prostředí bychom jistě dokázali vyzjistit mnoho čísel a ukazatelů, ale právě v komparaci jsou tím nejlepším pro jejich zhodnocení.

Cílem je ovšem také nastínit můj osobní postoj k problematice a

¹¹ Federico Fellini [federiko felíny] (20. ledna 1920 Rimini – 31. října 1993 Řím) byl italský filmový režisér a scenárista.

individuální chápání jevů souvisejících se zadlužováním se. Celý postoj ovšem bude vycházet z příslušné literatury a údajové báze.

Rád bych věřil, že má práce bude mít určitý edukativní a informativní dopad pro čtenáře, který pokud, když se po přečtení práce alespoň zamyslí nad svým postojem k dluhům a zhodnotí ho, tak tím splní očekávání, které do projektu vkládám.

Nepopírám ani, že důležitým záměrem mého výtvoru bude lidskost podání a rád bych, pokud to okolnosti dovolí, vnesl do faktografických citací statistických úřadů a odborných knih i mírnou dávku humoru a odlehčení.

Je velice složité charakterizovat a přesně vymezit cíl práce před jejím započtím, protože jako pisatel již několika, ale ani zdaleka tak rozsáhlých prací, jsem se nikdy neudržel stoprocentně vymezeného cíle a úmysl se během práce formoval a měnil. Myslím ale, že zde bude situace jednodušší a mantinelů, které jsme stanovili zadáním práce nijak nepřekročím, jen je možná rozšířím a obohatím.

Po vzoru předmluvy mi dovoluji i partii o cílech práce zakončit podobně, tedy citátem, protože i řádky čistě z mé hlavy potřebují odlehčení a trochu ironie.

„Cílem vědy není otvírat dveře nekonečné moudrosti, nýbrž vytknout meze nekonečnému omylu.“

[BERTOLT BRECHT]¹²

¹²Bertolt Brecht (10. února 1898 – 14. srpna 1956), rovněž Bert Brecht, narozen jako Eugen Berthold Friedrich Brecht (uvádí se varianty Bertholt i Berthold), byl německý dramatik, divadelní teoretik a režisér.

Úvod do problematiky zadlužování českých domácností

Půjčka, výhodný úrok, bez ručitele, proč si nekoupit to, co chcete...? Mnoho hesel se ozývá éterem sdělovacích prostředků. Snad na každém kroku se můžeme setkat s reklamou, billboardem, nebo podobným lákadlem ke snadnému nabytí většího, či menšího obnosu oběživa. Stačí si na chvíli zapnout televizi a v jednom reklamním bloku se najde hned několik upoutávek o půjčování peněz. Nejen u banky, ale dnes už již na poště, v developerských firmách, bankomatech, supermarketech, máme možnost se zavázat nějaké instituci a v pravidelných intervalech jí posílat tučné obnosy. Tou hlavní otázkou přitom je, zda statek, pro který jsme ochotni se zadlužit, je opravdu natolik nezbytný, aby utěšil naši duši a dodal nám, třeba i duševní užitek.

A proč jsme obklopeni takovým kvantem propagací půjček? Odpověď je jednoduchá – mentalita a pohodlnost. Proč nevydělat snadno a rychle na českém hloupém Honzovi? Už dávno neplatí, že pokud chtěl člověk půjčku od banky, musel počítat se zdoluhavým a administrativně zbytečně složitým vyřizováním.

Dnes je situace zcela opačná. Není téměř jednodušší úkon, než si požádat o půjčku. Podmínkou je vlastně jen dostatečná bonita (příjem) a ta nemusí být ani zdaleka na vyšší úrovni. Bohatě postačí vykázat, že do rodinného rozpočtu nějaké finanční prostředky plynou a mohou to být dnes už i sociální dávky a alespoň minimální úvěr máme nárok dostat. Pro mnoho lidí není pak obtížné odolat pokušení a domácí kino, LCD televizor, pračku, ledničku, mobilní telefon či spoustu jiných věcí bez rozmyšlení koupit. Splátky je totiž možné pohodlně rozložit na několik desítek měsíců, což už neznamená velký problém pro rodinný rozpočet, jak se dozvídáme z „věrohodných“ reklamních spotů, za které mimo jiné dostávají recenzenti tučné pokuty, protože ve většině případů jsou klamavé.

Nákupy na úvěr jsou v Česku stále populárnější, lidé si každoročně v ČR půjčují nejrůznějšími formami, jejichž suma převyšuje stamiliardové hranice korun. Problémem je, že si zákazníci přesně neuvědomují, jaké jsou přesné obchodní podmínky a jak si mají vypočítat všechny náklady a úrokové sazby.

Z tohoto důvodu od roku 2006 v České republice probíhá kampaň Evropské unie s názvem "Trvejte na svých právech". Cílem je zvýšit povědomí spotřebitelů o jejich právech. Tato kampaň chce upozornit spotřebitele, že je v

jejich zájmu znát všechna svá práva a vzít v úvahu všechny podmínky spotřebitelských úvěrů před podpisem jejich smlouvy.

Můj individuální pocit chápání pro zadlužování dělím na 2 základní skupiny debitorů. První skupinu chápu jako skupinu lidí, která se není jen tak ochotna zadlužit a k tomuto kroku sáhne jen v krajním případě, nebo situaci absolutní nezbytnosti. Do této kategorie bych zařadil i sebe. Druhou, stále se rozrůstající, skupinou jsou lidé s ochotou zadlužit se bez větších problémů. Úplným extrémem zmiňovaného sociálního útvaru je ochota půjčovat si i na statky momentálního užitku, či uspokojení. Mám tím na mysli stále více se rozmáhající se půjčování si na dovolenou. Když nemám finanční prostředky na radovánky na Seychelách, tak tam nejedu a užiji si volna pod stanem u domácí říčky, nebo rybníka. Bohužel stejný názor nemá každý, protože realita vykazuje naprosto opačný trend. Cestovní kanceláře objevily nový způsob, jak nalákat klientelu a tím zvýšit své zisky, což je úkaz se strany cestovních kanceláří naprosto logický a nijak se ho nesnažím tímto napadat, ba naopak. Oceňuji jejich flexibilitu přizpůsobit svou nabídku i klientům ekonomicky neaktivnějším a poskytnout jim požitky nejvyšších společenských tříd. Tím ovšem odsuzuji ty, kteří na tento systém přistoupí a podvolí se radovánkám a chvilkovému pocitu radosti, za cenu někdy i víceletého odpírání si základních standardů života.

Při psaní těchto řádků mě napadá, jak by se mohli inspirovat jednáním cestovních kanceláří i další podnikatelské subjekty trhu. Kdy se asi dočkáme rohlíků, chlebu nebo mléka na splátky? Raději nedomýšlet...

Vypadá to dokonce, že Češi opravdu kupují především zbytné věci – žebříčku statků pořízených na spotřebitelský úvěr vévodí spolu s ledničkami a pračkami elektronika a mobilní telefony. A zamysleme se, před deseti lety, tedy v takovém Neolitu mobilně telefonní sféry, nikdo z nás po mobilním telefonu ani nevzdechl a žít bez něj byl naprosto běžnou praxí. Proto nenacházím omluvy pro chování dnešních spotřebitelů, kteří mají neutěšitelnou touhu pořizovat si na dluh volající krabičku do kapsy stále častěji.

Svůj díl viny nese i rostoucí ekonomika. Zatímco v minulosti měli lidé k půjčkám a úvěrům určitý respekt, se zvyšujícími se příjmy obyvatelstva a

optimistickým vyhlídkám do budoucna dochází k prolomení psychologické bariéry. Dnes je již naprosto běžné mít dům na hypotéku a zároveň auto na leasing nebo televizi na splátky. Ne však pro každého.

Stále se najde řada těch, kteří se ke zadlužování staví odmítavě, tím jsem například i já sám i přesto, že se řadím spíše k té mladší části populace. Zejména u starší generace je ochota zadlužit se podstatně menší, než u mladších ročníků. Svoji roli hraje v tomto případě i bydliště, kdy obecně platí, že lidé ve městě se zadlužují podstatně ochotněji a více, než lidé na vesnicích. Přispívá k tomu i výše příjmů, která je ve městech vyšší a lidé tak mají větší rezervy pro splácení případných půjček.

I v oblasti úvěrů a půjček je možné vyzorovat určité trendy. Stále větší oblibu si získávají kreditní karty, a to nejen u samotných klientů, ale i poskytovatelů (finančních institucí). Díky až dvouměsíčnímu bezúročnému období nemusí dlužník za půjčku zaplatit ani korunu navíc. Podobná situace je i u akčních nákupů na splátky bez navýšení, kdy zákazník zaplatí stejnou cenu, jako kdyby zboží či službu kupoval za hotové. Ale jak se v práci později pokusím nastínit, ani takováto výhoda splátek bez navýšení není bezriziková a přináší spotřebiteli mnohá úskalí, která mohou být více, či méně závažného charakteru.

Jakkoliv se růst zadluženosti může jevit jako alarmující, situace podle odborníků není nijak hrozivá, což já osobně moc neakceptuji. Na druhou stranu musím dát odborníkům za pravdu v argumentu, že oproti západoevropským a severoamerickým závazkům veřejného sektoru je česká situace stále v plenkách. V případě zadlužování, resp. úvěrů, totiž platí obecně známé pravidlo, že důležitější, než-li kvantita je samotná kvalita. Největší podíl z celkového dluhového koláče představují hypotéky a úvěry na bydlení, proto zadlužení českých domácností odborníci označují za zdravé. Jak se ale přesvědčíme z tendencí a trendů uvedených níže v práci, tak zjistíme, že nemusí být veliký krok od „zdravého zadlužení“ k destruktivnímu kolapsu, který zachvátil například oblast týkající se hypoték ve Spojených státech amerických a způsobil tak start celosvětové finanční krize a krach největších finančních institucí, které do té doby profitovaly z poskytování úvěrů. A rázem se odborníky nazývané „zdravé

zadlužení“ proměnilo v neřešitelný problém a katapultovalo světovou ekonomiku do depresivních stavů.

Otázku, kterou jsem si musel položit na samém počátku mé práce je, co lidi vede k půjčování si a proč je zadlužování více a více populárnější. Stále rostoucí zadluženost obyvatel má několik důvodů. Mezi stěžejní patří velmi dobrá dostupnost úvěrů. Po období úvěrové opatrnosti ze strany finančních institucí a značném nasycení trhu firemních úvěrů banky „objevily“ tento segment se slušným potenciálem růstu. Určitě přispívají i vnitřní mechanismy finančních institucí, kde uzavírání nových úvěrových smluv s klienty je podporováno a odměňováno. Na druhou stranu je třeba pečlivě hlídat riziko takovýchto transakcí.

Dalším významným faktorem je to, že naše ekonomika se rozvíjí (na poměry EU) úžasným tempem, takže obyvatelstvo očekává další nárůst své životní úrovně a s ním spojené jednodušší splácení úvěrů a investoři očekávají bezproblémovou návratnost svých investic. Otázkou je, jak dlouho to vydrží, když i v období s takto rychlým růstem ekonomiky naše vláda soustavně hospodaří se schodky v řádu desítek až stovek miliard korun každý rok.

Nezapomínejme ani na ovlivnitelnost lidí reklamou, jak jsem nastínil na úvodu této pasáže – výzkumy prokázaly, že Češi patří v Evropě mezi nejovlivnitelnější. A řekněme si na rovinu, že který obchodník by rád nevyužil snadné ovlivnitelnosti své klientely ke svému obohacení. Jako pragmatický pozorovatel této skutečnosti se musím přiznat, že bych se ani já na místě finančních subjektů nechoval jinak. Navíc, ať chceme či ne, i reklama je vědou a obratně využívá například poznatků z psychologie - podvědomých signálů, opakované expozice která podporuje zapamatování, identifikace s určitými sociálními skupinami, hra na silné emoce (strach, stud) a podobně.

V některých případech jsou lidé tlačeni do úvěrů i rostoucími životními náklady. Tyto úvěry, spolu s úvěry spotřebními, jsou však těmi nejrizikovějšími a současně těmi, které se nejobtížněji splácejí.

Pravidlem by mělo být to, že pokud mám málo peněz, měl bych se ze všech sil snažit více vydělávat, spíše než přehnaně začít šetřit, nebo dokonce žít na dluh. I přesto cílevědomé omezení zbytečných výdajů není na škodu a může domácnosti ušetřit spousty peněz.

Zkusme se zamyslet úplně konkrétně. Omezení zbytečných výdajů, pro zvýšení životní úrovně se týká především nižší a nižší střední vrstvy obyvatelstva. Kolik procent „pobíračů sociálních dávek“ nebo podpory v nezaměstnanosti je těžkými kuřáky či alkoholiky, v porovnání s lidmi produktivními? A na čem se dá lépe ušetřit než na požitcích formy alkoholu a cigaret, které jsou pro spokojené žití absolutně postradatelné. A není žádným tajemstvím, že jsou to právě tito lidé, kteří jsou nejčastější klientelou úvěrů poskytujících firem. Neplatí to však pro hypoteční zákazníky, na tomto místě mám na mysli pouze spotřebitelské úvěrování.

Vím, že je obtížné vydržet rytmus pochodu životní úrovně s okolím, ale je na mentalitě každého, jakou formou uspokojí své potřeby. Já osobně dávám přednost skromnosti s pocitem klidu, že nejsem nikomu zavázaný. A nestydím se za to, že doma nemám tolik, co lidé v mém okolí. Nestydím se, že tuto práci píše na počítači, který leží na zemi, protože stůl se ještě nestal prioritou pro nákup. Nestydím se, že se dívám na televizi velikosti kapesního přehrávače hudby, nestydím se za to, že nemám domácí kino, nestydím se ani za to, že letní dovolenou budu trávit na Slapské přehradě a ne tropech obkalkovaný spoře oděnými děvčaty. Naopak jsem velice pyšný, že nemám žádný dluh ani závazek a rád se pochlubím, že jsem v dnešní době odolal trendu žití na dluh s veškerými vymoženostmi. Vím totiž, že časem na vše ušetřím a poté budu mít veliký náskok před okolím, které se bude stále marně snažit zbavit se závazků a splatit veškeré vybavení, kterého pořizovací cenu už několikrát přeplatili. Na to jsem opravdu moc hrdý...

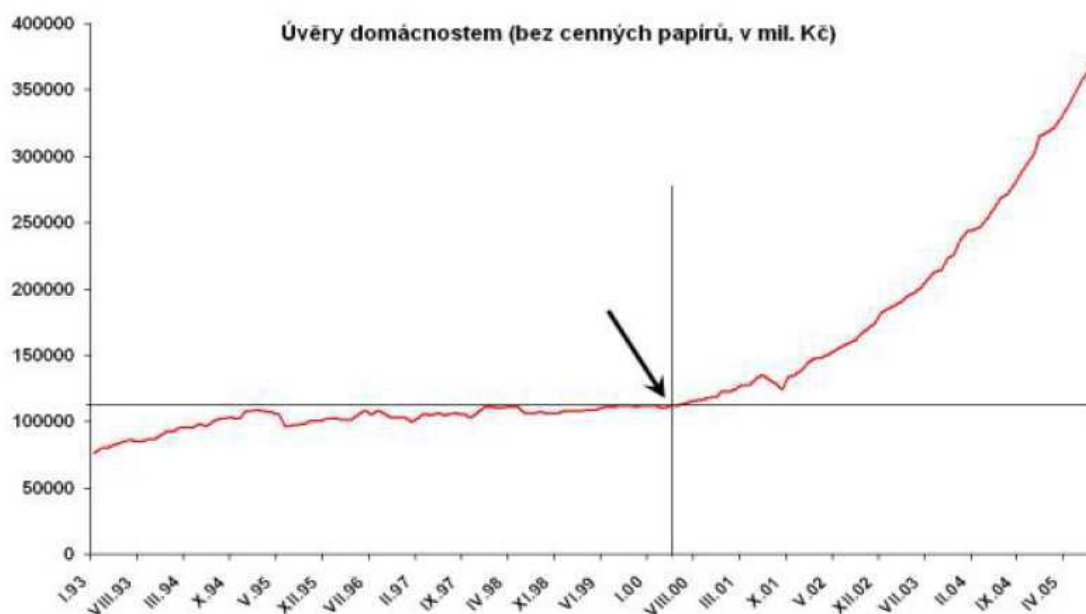
Studie současné situace v ČR

Zadlužení domácností dynamicky roste. Platební disciplína prozatím zaostává jen u spotřebitelských úvěrů. Co ale může ohrozit celý úvěrový trh? A jak si stojíme v porovnání se zahraničím? Na tyto a mnohé další otázky odpovídá „Analýza zadluženosti českých domácností“ jako první faktografická kapitola mé práce.

Zadluženost českých domácností a její nárůst je často diskutovanou otázkou. Je zadluženost příliš vysoká, nebo nízká? Je tempo růstu zadluženosti příliš rychlé? Neohrozí dluhy domácností stabilitu české ekonomiky? Aby bylo možno seriózně nad uvedenými otázkami diskutovat, je třeba mít po ruce podklady. A kdo by mohl mít přesnější údaje, než statistický úřad.

Celková zadluženost domácností v České republice byla, a ve srovnání s okolními zeměmi stále je, poměrně nízká. Na to už jsem upozorňoval v úvodních řádcích. Často se ale uvádí, že skutečnou hrozbou může být tempo zadlužování a ne samotná míra zadlužení. Rychlost nárůstu zadluženosti je opravdu alarmujícím ukazatelem. Dokladem toho je **GRAF 05.01**. Z něj se viditelné extrémní tempo nárůstu zadluženosti po přelomu tisíciletí. Z grafu je také patrné,

GRAF 05.01

Zdroj: Měšec.cz

jak do roku 2000 tempo stagnovalo a vykazovalo jen nepatrnou stoupající

tendenci, kdežto po přelomu, který označuje šipka nastal obrovský „úvěrový boom“. Graf 05.01 se ale záměrně odkazuje jen na období let 1993 až 2005. K těmto obdobím se vztahuje i **GRAF 05.02**, který detailněji rozebírá strukturu úvěrů a je z něj patrné který úvěrový sektor se postaral o onen boom. Detailnější hodnoty pro jednotlivá období zmiňovaného intervalu jsou uvedeny v **TABULCE 05.03**. No a jak jsme se již mohli z grafu přesvědčit, tak zde musíme hovořit hlavně o dlouhodobých úvěrech. Krátkodobé a střednědobé úvěry nejsou zdaleka tak podstatné pro expanzi, která proběhla a deklaruje jí náš **GRAF 05.08**, kde je patrný absolutně dominantní podíl dlouhodobého úvěrování.

A je na snadě uvést hlavní složku dlouhodobých úvěrů, která má na svědomí celý extrémní nárůst. Jedná se o hypotéky. Těm se budeme věnovat následně v samostatné kapitole.

Záměrně jsem uvedl analýzu jen pro období do roku 2005, kdy celková hodnota zadluženosti obyvatelstva překračovala hranici 300 miliard korun. To znamenalo 300% nárůst oproti roku 2000, ale to ještě neznamená nic v porovnání s tím, co přišlo poté. Když uvážíme, že podle posledních zdrojů Českého statistického úřadu míra zadluženosti obyvatelstva na přelomu roku 2008 a 2009, překročila hranici 900 miliard korun. Co je tedy nárůst dvou set miliard korun za pět let oproti šesti stům miliardám za zhruba tři roky. A jak jsem výše varoval, tak tohle je důkaz absolutně alarmujícího nárůstu zadluženosti, který nabírá neskutečných otáček a bojím se jen, aby se nevymknul kontrole.“¹

Pokusme se tedy najít důvod, proč k takovému jevu došlo. Příčiny růstu zadluženosti lze hledat všude. Největšího viníka expanze však hledejme ve snížení úrokových sazeb. Jak je vidět v **GRAFU 05.04**, v období roku 2000 se nominální úrokové sazby z nově poskytnutých úvěrů domácnostem snížily na úroveň kolem 10% p.a. Nejen pokles sazeb pod psychologickou hranici, ale zároveň jejich stabilizace jsou významným faktorem, působícím na zvýšení poptávky po úvěrech. A úplného historického dna se úroková sazba dotkla roku 2003, kdy byla na poloviční hodnotě oproti době při vzniku samostatné České republiky. Konkrétně to deklaruje **GRAF 05.05** a **TABULKA 05.06** uvedené v příloze, kde je možno vypožorovat, jak se úroková míra pohybovala za

„1“ – Reinpretace studie českého statistického úřadu, vydaného na serveru měsec.cz, Autor: Petr Zámečník, Vydáno: 25.10. 2005 0:00, odkaz: http://i.iinfo.cz/urs-att/Mesec_cz-studie_o_zadluzenosti_ceskych_domacnosti-113015889801607.pdf

posledních necelých 20 let. Její hodnota konce roku 1993 byla okolo 16% p.a. a jak jsme zmínili, tak dna se dotkla roku 2003, kdy vykazovala výši kolem 8% p.a.. Od této chvíle se úroková míra znovu vydala na cestu růstu, ovšem růst nebyl dramatický a i přesto, že se vyšplhala zpět přes magickou hranici 10% p.a. až na finální hodnotu přesahující 12% p.a. roku 2008, ochota zadlužovat se neochabla a naopak stále rostla a roste.

To mě přivádí na myšlenku, jak jednoduché bylo přimět obyvatelstvo začít se zadlužovat a stačilo k tomu jen prudké snížení úrokových mezd, které spotřebitel s nadšením přivítal a přestal vnímat její následný růst. A když už pak člověk uměl a věděl, jak si „výhodně“ půjčovat, tak byl už krůček od situace, kterou se zde snažím charakterizovat a částečně odsuzovat.

Nemohu celou vinu svalit jen na úrokovou míru. Příčin se samozřejmě celá řada. Nelze zapomínat ani na nízkou zadluženost v 90. letech jako na jednu z příčin vysokého růstu objemu úvěrů domácností a ani na růst ochoty domácností utrácet. Důsledkem je pak zvýšení podílu úvěrů na úsporách, kdy minima dosahoval v květnu roku 2000 (15,9 %), roku 2005 to bylo už 40 % a v letošním roce se blíží již 60 %. Ani to prý není alarmující hodnota, i když mě přijde hodně extrémní - podle statistik Evropské centrální banky dosahuje tento poměr ve vyspělých zemích až ke 100 %. Což je pro mou představivost absolutní číslo.

Růst zadlužení je ovlivněn také růstem objemu hypotečních úvěrů, o čemž jsme se přesvědčili ze struktury nárůstu dluhů z počátku této kapitoly. Snížení úrokových sazeb a poptávka po bydlení z řad "silných ročníků" 70. let zvyšují objem zejména dlouhodobých úvěrů na bydlení, které tvoří významný podíl na zadlužení českých domácností. Z celkového objemu úvěrů tvoří hypoteční přibližně 45 %. Viz **GRAF 05.07**. A právě síla ročníků 70. let se odborně označuje jako demografický faktor. Pod tímto pojmem je zahrnuto hned několik jevů, k nimž vlivem měnící se věkové struktury obyvatelstva dochází. Nejpodstatnějším důsledkem těchto změn je posílení určitých věkových ročníků. Tím nejsilnějším jsou v současné české populaci občané ve věku 30 – 34 let, tedy děti baby boomu. Jde přitom o generaci, jejíž návyky se více podobají návykům obyvatel vyspělých ekonomik a jež se dostává do životní fáze, kdy je nezbytné pořídit vlastní bydlení a tím se zpravidla i zadlužit. Podstatná část z nich navíc dosahuje

nadprůměrných výdělků a pro bankovní ústavy představují atraktivní klientelu. Pro vyjádření věkové struktury se běžně používá takzvaný strom života¹³. V České republice viz příloha **GRAF 05.09**, na kterém můžeme pozorovat, že nejpočetnější skupinou obyvatelstva jsou opravdu naši silní třicátníci, v grafu na ně upozorňuji šipkou.

Další příčiny rychle rostoucího zadlužení spočívají:

- změnách v preferencích obyvatel (částečně souvisí i s demografickým faktorem),
- větších spotřebních možnostech,
- změnách v přístupu bank k drobným klientům (částečně z důvodu klesajících úrokových výnosů)
- a v nízké srovnávací základně (v devadesátých letech zadlužení domácností klesalo, v mezinárodním srovnání bylo téměř poloviční).

Důsledky nárůstu zadlužení se pak projevují zčásti i ve stále klesajícím krytí úvěrů domácností nejlikvidnějším majetkem, kterým jsou vklady u bank. Tento jev je možné zároveň přičíst na vrub klesajících úroků. V porovnání se zahraničím nepředstavuje významnou odlišnost, neboť ve vyspělých zemích dosahuje toto krytí ještě nižších hodnot. Přesto platí, že úvěry domácností rostou již od úvěrového zlomu rychleji než vklady domácností, čímž zároveň dochází ke zmíněnému klesajícímu krytí dluhů úsporami.

S rostoucí zadlužeností dochází i k nárůstu podílu splátek na příjmech domácností. Zatímco ještě koncem devadesátých let netvořil podíl splátek na příjmech domácností ani 3 %, v roce 2005 již dosáhla uvedená hodnota téměř 4,5%. Na konci první poloviny tohoto desetiletí tak průměrná domácnost vydá ze svých příjmů o polovinu více na splátky přijatých úvěrů, než tomu bylo na počátku tohoto desetiletí a uvedená hodnota by vypadala ještě hůře, pokud by příjmy domácností rostly nižším tempem, než tomu bylo ve skutečnosti. I tak by k celkovému umoření dluhů bylo potřeba v roce 2005 více jak dvojnásobné

¹³ Věková struktura každé populace je výslednicí předcházejícího vývoje úrovně porodnosti, úmrtnosti a migrací zhruba minulých sta let. Většina evropských populací, včetně České republiky, má v současnosti značně nepravidelnou věkovou strukturu, odrážející vliv událostí z průběhu celého 20. století. V důsledku dlouhodobě nízké úrovně plodnosti a rostoucí naděje dožití při narození dochází k demografickému stárnutí populace, při kterém se mění relativní zastoupení hlavních věkových skupin.

množství průměrných mezd, než tomu bylo v roce 1999. Vytěsnění spotřeby domácností rostoucími splátkami pak nelze statisticky nijak prokázat, ačkoliv je pomalu rostoucí spotřeba domácností tomuto jevu přičítána.

Jedním z pozitivních efektů rostoucího zadlužení domácností je nepochybně rostoucí bytová výstavba, která s ním prokazatelně souvisí. Příčinou tohoto vztahu je využívání úvěrů zejména pro účely pořízení či rekonstrukce bydlení, které tvoří více jak 70% podíl na celkových úvěrech domácnostem. Tento podíl pak neustále narůstá zejména na úkor krátkodobějších úvěrů, například spotřebitelských. Z toho těží zejména největší hráči na trhu s hypotečními úvěry, kterými jsou Česká spořitelna, ČSOB a Komerční banka. „2“

Zadluženost českých domácností není ale ve srovnání se zahraničím vysoká, spíše naopak. Tempo růstu zadluženosti sice vysoké je, ale vzhledem k nízkému objemu úvěrů v 90. letech a dalším faktorům ho odborníci považují za přirozené. Podrobněji budu celý vztah zadluženosti v ČR a ostatních zemí rozebírat v samostatné kapitole.

Využívání úvěrových zdrojů domácnostmi je naprosto přirozené a vhodné zejména při řešení dlouhodobých "investic", např. pořízení domu či bytu nebo automobilu, zejména je-li nezbytný pro dopravu do zaměstnání apod. Vždy je ale třeba zvážit individuální možnosti splácení úvěru každé rodiny a skutečnou potřebu úvěru. Nikdy ho ale neospravedlním pro spotřebitelskou sféru.

„2“ – Reinpretace studie českého statistického úřadu, vydaného na serveru měssec.cz, Autor: Petr Zámečník, Vydáno: 25.10. 2005 0:00, odkaz: http://i.iinfo.cz/urs-att/Mesec_cz-studie_o_zadluzenosti_ceskych_domacnosti-113015889801607.pdf

Hypotéky

Jste ochotni si půjčit na novou televizi? Vyděláváte dost, tak si klidně půjčíte ještě na auto a také na dovolenou? Riskujete.

Jediný typ půjčky, o které je možné říci, že je rozumné ji čerpat a ekonomové to i doporučují, je úvěr na bydlení. Všechny ostatní jsou zbytné a jejich čerpáním se lidé jen zbytečně a někdy i nebezpečně zadlužují.

Úvěry na bydlení, tedy zejména hypotéky a úvěry ze stavebního spoření, patří do kategorie zdravého zadlužování. Lidé totiž investují do věci (do nemovitosti), jejíž životnost výrazně převyšuje délku samotného splácení. A navíc bydlení je pro každého nezbytnost.

Češi jsou ovšem při chuti, alespoň co se zadlužování týká. Podle údajů Českého statistického úřadu se celkové dluhy domácností v loňském roce vyšplhaly na zhruba 875 miliard korun. Za posledních deset let celkové zadlužení lidí vzrostlo asi 14-ti násobně.

Naštěstí největší podíl na dluhách domácností mají právě půjčky na bydlení, to znamená zejména hypotéky a stavební půjčky. Samotný objem dluhů českých domácností není nikterak alarmující, v tomto ohledu je Česko hodně pozadu za vyspělou Evropou či USA. Ekonomy ale dráždí rychlost, jakou toto zadlužení stoupá.

„Zatímco v roce 1997 činily úvěry domácností jen asi 8,3 procenta z celkového množství jejich vkladů v bankách, na konci uplynulého roku to bylo již více než 60 procent,“ upozornil nedávno Jan Fischer¹⁴, předseda Českého statistického úřadu.

Jestliže lidé investují do bydlení, je to v nejlepším pořádku. V tomto ohledu jsou nejvýhodnější hypoteční úvěry a půjčky ze stavebního spoření. Hypotéky jsou klasickou formou investování do bydlení – dlouhodobý úvěrový vztah, kde půjčka je zajištěna zástavním právem k nemovitosti (hypotékou).

V loňském roce banky poskytly hypoteční úvěry v rekordním objemu za více než 140 miliard korun, letos to bude méně, zhruba mezi 125 až 130 miliardami korun.

¹⁴ Ing. Jan Fischer, CSc. - předseda ČSÚ, * 24.4.2003 prezidentem republiky jmenován předsedou Českého statistického úřadu. * Člen řady prestižních institucí, mimo jiné České statistické společnosti, Mezinárodního statistického institutu (ISI), Vědecké rady a Správní rady VŠE v Praze a Vědecké rady Univerzity J.E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Půjčky ze stavebního spoření jsou variabilnější. Lidé jejich prostřednictvím mohou financovat nejrůznější drobné úpravy obydlí i větší a finančně náročnější rekonstrukce. Stejně tak je možné půjčky ze stavebního spoření využít jako plnohodnotné hypotéky s dlouhou dobou splatnosti. Půjčka je v takovém případě standardně zajištěna zástavním právem k nemovitosti.

Hypotéky a úvěry ze stavebního spoření je možné vhodně kombinovat, zvláště pokud má klient v rámci stavebního spoření již něco nastřádáno a na danou starší spořicí smlouvu má zájem získat zvýhodněnou účelovou půjčku a to bez zajištění nemovitostí. Úvěr ze stavebního spoření je možné pak využít na zaplacení vybavení domu (bytu), které bude jeho pevnou součástí. Tím je například kuchyň.

Z úvěru ze stavebního spoření je možné také financovat kupříkladu podlahy, okna, dveře a další věci. Bohužel není možné za tyto prostředky pořídit nábytek, protože není pevnou součástí bytu.

Úvěr ze stavebního spoření má také smysl použít jako doplněk do sta procent kupní ceny nemovitosti. Je sice možné využít stoprocentní hypotéku a prostřednictvím této půjčky financovat celou odhadní cenu bytu (domu).

Jestliže ale klient zvolí jen standardní – 70-ti procentní hypotéku, banka mu nabídne nižší úrok než u stoprocentní varianty. Zbytek do sta procent (30 procent odhadní ceny) může pokrýt právě úvěr ze stavebního spoření.

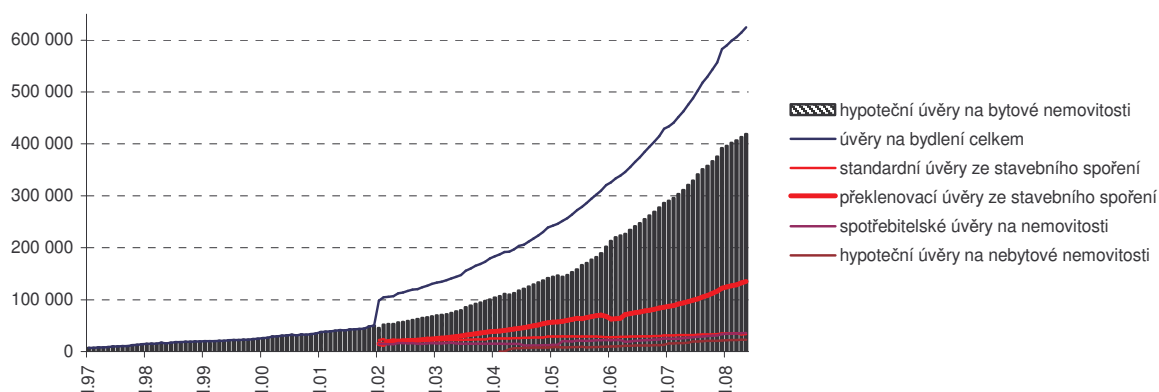
Jeho výhodou je, že zhruba až do částky půl milionu korun není potřeba spořitelně zastavovat nemovitost a postačí jen ručitelé – fyzické osoby.

Strukturu úvěrů na bydlení a vývoj objemů jednotlivých druhů úvěrů na bydlení (v mil. korun) můžeme sledovat na **GRAFu 05.01.03**. Ze kterého je naprosto evidentní nadvláda hypotečního způsobu pořizování si bydlení. Vývoj jednotlivých druhů úvěrů obyvatelstva na bydlení v období leden-květen 2007 a 2008 (v mld. korun) pak charakterizuje **TABULKA 05.01.04**. V tabulce tak můžeme sledovat konkrétní výše finančních prostředků vynaložených domácnostmi na konkrétní formy úvěrů na bydlení v období, kdy dosahovaly svých historickým maxim.

Jediným limitujícím omezením je bonita klienta. Obě půjčky současně si mohou dovolit jen lidé, kteří mají dostatečné příjmy. V opačném případě může být jejich žádost hypoteční banka či stavební spořitelna zamítnout. Pak je třeba buď zvolit nižší částku úvěru, nebo do úvěrového vztahu přibrat další osobu –

spoludlužníka. Peněžní dům v takovém případě posuzuje, zda je dostatečná celková (společná) bonita obou žadatelů.

GRAF 05.01.03

Zdroj: ČSÚ

Pro žadatele o hypotéku je také velice důležitá doba a místo, kde o hypotéku žádá. Nejobektivnějším ukazatelem výhodnosti pořízení hypotéky je tzv. Hypoindex. Hypoindex udává průměrné úrokové sazby hypoték, které se ovšem liší u jednotlivých bank a někdy i dost podstatně. Na průměrný přehled vývoje Hypoindexu za poslední léta se můžeme podívat konkrétně v **GRAFu 05.05.01**. Záměrně uvádím období let 2003 až do současnosti, protože se jedná o mezidobí, které má nejzásadnější dopad na objem poskytnutých hypoték. Právě totiž až od roku 2003 dle údajů ČSÚ je patrný nejprudší růst zadluženosti hypoték, přesně tak, jak jsme se přesvědčili na začátku této kapitoly, kdy jsme hovořili o tempu a růstu zadlužování.

V souvislosti s hypotékou nás jistě nemůže nezajímat, na jaké částky si lidé hypotéky pořizují. Nejlépe to můžeme shrnout **GRAFem 05.01.02**.

V případě tzv. pětiletých hypoték (sjednaná doba fixace úrokové sazby na 5 let) došlo k navýšení průměrné úrokové sazby, jak jsme se mohli přesvědčit v **GRAFu 05.01.01**, nicméně v opozdní mírnějším tempu než tomu bylo u jednoletých fixací. Průměrná úroková sazba pětiletých hypoték se v prosinci vyhoupla o 5 setin procentního bodu na 5,59 % a průměrná částka úvěru dosáhla částky 1 580 527 Kč, zatímco jednoleté hypotéky stagnují svou výší okolo dvou

milionů dvou set tisíc korun. Konkrétní průměrnou částku jednoleté hypotéky, tak konec roku 2008 stanovil na hodnotě 2 230 913 Kč.

Myslím, že můj negativní přístup a kritika na vrub dlužníků se do této kapitoly nijak nepromítla a jsem v to rád. Právě hypotéka je z mého pohledu jedinou formou půjčky, která je pro člověka v častých případech nezbytností a jedinou možností, jak získat vlastní bydlení a netroufal bych si hypotéční zadlužení se jakkoli kritizovat.

Neubráním se zde ale ostré kritiky druhé strany, tedy ústavů poskytujících hypotéku. Přijde mi neetické, nesociální a troufám si říci i lichvou zavánějící postoj finančníků, kteří se nestydí hypotéky nadsazovat na absurdní částky, které občan za poskytnutí hypotéky zaplatí. Každý kdo zná prostá pravidla matematiky si musí umět spočítat, kolik za hypotéku přeplatí a bohužel nad touto skutečností může jen povzdechnout a přistoupit na ni. Obecně totiž platí, že hodnotu poskytnutou na hypotéku přeplatí její dlužník zhruba dvojnásobně. A to je částka, která mi přijde více než brutální. Nehledě na to, že většina hypoték je poskytována na desetiletí a jejich doba fixace úroku je oproti tomu nepatrná. V praxi to tak může znamenat, že banka po několika letech splácení nastolí úrok z hypotéčního úvěru na takovou hladinu, že ji dlužník nebude schopný splácet a o nemovitost, na kterou byla hypotéka sjednána přijde. To je další alarmující skutečnost, která může mít velice negativní dopady na celou společnost. Nehledě na odvahu lidí se upsat na několik desetiletí splácet nemalé částky v době, kdy není jisté, jestli zítra nepřijdeme o práci, nebo nebudeme nuceni z jiných důvodů omezit rodinné příjmy.

Hypotéku tedy můžeme charakterizovat jako omluvitelný způsob získání cizích finančních prostředků domácnosti, nicméně vhodné vždy je zamýšlet se nejen na současnou situaci, ale jelikož se jedná o dlouhodobý úvěr, tak zvážit i plány a možnosti do budoucna.

Spotřebitelské úvěry

Spotřebitelský úvěr mohu nejlépe charakterizovat jako ve většině případů krátkodobý úvěr. Jsou to půjčky fyzickým osobám, které primárně slouží k nákupu spotřebních předmětů (bílého zboží, elektroniky), nebo k zaplacení různých služeb (dovolená, školné). Pokud je úvěr čerpán jako neúčelový, lze jej využít k libovolnému účelu.

- **účelové** - zde banky požadují doložení použití úvěru. Účelové úvěry jsou potom klienty využívány na nákup spotřebních věcí (tzn. zboží a služeb). Na financování nemovitostí většinou banky (pokud takto úvěry rozdělují) poskytují úvěry za nižší úrokovou sazbu a s delší dobou splatnosti (předpokládá se vyšší půjčená částka bankou). U většiny účelových úvěrů banky vyplácí úvěr bezhotovostně a to přímo na účet prodejce (zboží, služeb, nemovitostí) po předložení faktury klientem.

- **neúčelové** - naproti tomu neúčelové úvěry se vyznačují tím, že mají vyšší úrokové sazby a klient je může použít k libovolnému účelu. Nemusí tudíž dokládat bance použití půjčených peněz. Banka tyto peníze vyplatí klientovi buď v hotovosti, nebo je bezhotovostně převede na klientem určený účet.

Takto charakterizuje spotřebitelský úvěr odborná literatura. V mém pojetí se neubráním kritiky, které jsem upustil u hypotéční kapitoly a zde se předem musím čtenáři omluvit za mírně ostrá slova, která si opravdu nemohu odpustit.³

Kubálkova definice¹⁵ spotřebitelského úvěru tedy zní: „Neomluvitelná malicherná touha po věci nezbytně nepotřebné pro život, která je poháněna chamtivou touhou vyrovnat se okolí i za cenu několikanásobného přeplacení tržní hodnoty statku. Dětinskost, těžko pochopitelná, která má svůj základ v chamtivosti a snaze dohnat svou společensko-intelektuální retardaci prostřednictvím nabývání stále většího množství materiálních prostředků pořízených na úvěr“.

Nejspíše se teď zamýšlíte, proč mám tak zarytou potřebu kritizovat zadlužování se. Nejspíše má zaujatost byla vypěstována výchovou. Již od prepubertálních let jsem byl vedený k odpovědnosti vůči okolí a zvláště lidem, kterým se mohu cítit zavázaný. Proto až do dnešní doby nedokáži pochopit, jak

³ Zdroj: internetový server Finweb.cz, Finanční web projektu iHNed.cz a Hospodářských novin, http://finance.finweb.ihted.cz/uvery_a_leasing/spotrebitelske_uvery/SU_abeceda/

¹⁵ Individuální autorův postoj k problematice

se někdo může dobrovolně podvolit ponížení se cizím lide ve formě půjčky a nechat si od nich diktovat tempo svého života. A přitom za směšnou cenu pořízení si požitku, který by bez jakýchkoli problémů byl schopen oželit.

Myslím, že není na místě, aby celá práce byla jen snůškou mých myšlenkových výlevů. Práce musí obsahovat značnou míru seriózity a proto se pusťme do vědy.

Spotřebitelský úvěr je bankami nabízen výhradně fyzickým osobám starším 18 let s českým státním občanstvím a trvalým bydlištěm na území ČR. Jen výjimečně je úvěr poskytován cizincům s trvalým pobytem na území ČR. Klient musí prokázat dostatečně vysoký zdroj příjmů ke splacení úvěru, který má přímou závislost na maximální výši poskytnutého úvěru a banky často vyžadují, aby u nich měl po nějaký čas veden běžný účet. Podle výše a druhu úvěru požadují banky různé formy jeho zajištění. Mezi ně patří ručení fyzickou nebo právnickou osobou, zástavním právem k cenným papírům, movité věci nebo nemovitosti, uzavření životního pojištění, popřípadě jejich kombinace. V některých případech lze získat i úvěr bez zajištění. Minimální výše spotřebitelského úvěru je zpravidla 20 až 50 tisíc korun. Maximální výše úvěru záleží na jeho charakteru a solventnosti klienta. Splácení úvěru začíná dnem poskytnutí úvěru, avšak často bývá odloženo. Banka zpravidla sestaví splátkový kalendář s měsíčními splátkami jistiny a úroků. Banky zpravidla účtují poplatek za vyhodnocení žádosti o úvěr (splatný i v případě zamítnutí žádosti) a poplatek za měsíční správu úvěrového účtu. Dále se platí za speciální služby spojené s úvěrem, změnu úvěrové smlouvy, zaslání upomínky apod.

A jelikož jsem již akceptoval vědecký přístup ke spotřebitelskému úvěru, tak se samozřejmě neubráníme ani „vědecké“ diferenciaci a rozčlenění daného úkazu.

Členění spotřebitelských úvěrů:

1. podle účelovosti

- účelové úvěry - jsou poskytnuty přímo na konkrétní předem stanovený účel (např. nákup spotřebního zboží, automobilu, atd.)
- bezúčelové (neúčelové) úvěry - záleží na klientovi, na co poskytnutý úvěr použije. Cenou za nesdělení účelu je vyšší úroková sazba

2. podle typu výplaty

- hotovostní úvěry - poskytnuté finanční prostředky jsou vyplaceny v hotovosti
- bezhotovostní úvěru - peníze jsou zaslány klientovi na jeho bankovní účet

3. podle zajištění

- zajištěné úvěry - banka vyžaduje jištění věcí movitou (např. automobilem) či nemovitostí
- nezajištěné úvěry - společnosti je poskytují pouze svým "top" prvotřídním klientům

4. podle doby splatnosti

- krátkodobé úvěry
- střednědobé úvěry
- dlouhodobé úvěry⁴

A jak tak pokračujeme dále v pohádce o hodné pohádkové Karkulce „úvěru“, tak by bylo nespravedlivé opomenou starého známého vlka. Zákeřné psovitě šelmě se v našem případě říká úrok z úvěru. Výše úrokové sazby závisí na typu úvěrů (např. zda-li je úvěr poskytovaný jako účelový nebo neúčelový), na době splatnosti úvěru, případně i na jiných okolnostech, které banka při stanovení výše úrokové sazby zohledňuje. V současné době se úroková sazba spotřebitelských úvěrů pohybuje v rozpětí od 7,5 až do 19 % p.a.¹⁶ Konkrétní a nejaktuálnější výše úrokových sazeb různých bank a jejich úvěrových programů popisují v příloze jako **TABULKA 05.02.01**. A jak to tak bývá, tak stejně falešný jako vlk v pohádce je i naše úroková sazba. Tento údaj je matoucí. Nejnížší úroková sazba totiž neznamena, že je úvěr nejlevnější. Nejsou do ní započítány další náklady, které s poskytnutím úvěru souvisejí, jako jsou poplatky za měsíční vedení úvěrového účtu nebo poplatek za uzavření úvěrové smlouvy. A chudák chytrý dlužník platí jako o závod.. a vlk se směje. A dokazují to studie a testy, kterými je zaplaven zákazník každoročně několikrát. Například v dnes již loňském předvánočním testu, kde se dá nejvýhodněji půjčit 20 tisíc korun se splatností na jeden rok, uváděla vítězná Poštovní spořitelna úrokovou sazbu 13,40 procenta,

⁴ Zdroj: internetový server Finweb.cz, Finanční web projektu iHNed.cz a Hospodářských novin, http://finance.finweb.ihned.cz/uvery_a_leasing/spotrebitelske_uvery/SU_abeceda/
¹⁶ „16“ per annum, ročně, za rok

zatímco Raiffesenbank, která se umístila na páté příčce, uvedla úrokovou sazbu ve výši 9,30 procent. A jakpak by se asi rozhodoval eventuelní debitor¹⁷? Napadá mě jediná možná věta, jak tuto skutečnost okomentovat. Vlček sežral babičku i s celou úrokovou sazbou a Karkulku si dal jako dezert.

A není libo ještě jednu pohádku? Co takhle o Budulínkovi? Jeskyňky měsíční splátky nám také mohou ukázat svou pravou tvář. U úvěrových nabídek by se také nabízelo porovnání výše měsíčních splátek. Informace, že budeme 20 tisíc splácet měsíčně například částkou 1751 korun nemusí znamenat, že je to celková měsíční suma, kterou za úvěr vydáme. Do měsíčních splátek nemusejí poskytovatelé úvěrů započítat všechny poplatky a například dalších 90 korun vás může stát měsíční poplatek za vedení úvěrového účtu a takových poplatků může poskytovatel ve finále nasčítat nespočetně. Údaj o pravidelných měsíčních splátkách proto není směrodatný, a pokud je splátka oproti konkurenci velmi nízká, může jít o reklamní trik. A Budulínek pustí nízkosplátkové Jeskyňky do světničky a pak se nestačí divit, že do ní nestrčily jen dva prstíky, ale že těch prstíků mají jako stonožka.

Rozklíčovat, který úvěr je nejlevnější, se dá jen pomocí jediného údaje, a tím je roční procentní sazba nákladů RPSN¹⁸. Tato důležitá sazba vypovídá o tom, jak je spotřebitelský úvěr drahý, tedy kolik procent z půjčené částky dlužník skutečně za rok zaplatí. Pokud RPSN v reklamě či jiné nabídce chybí,

¹⁷ Význam slova – dlužník

¹⁸ RPSN (roční procentní sazba nákladů) je číslo, které má umožnit spotřebiteli lépe vyhodnotit výhodnost nebo nevýhodnost poskytovaného úvěru. RPSN udává procentní podíl z dlužné částky, který musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru.

Výpočet RPSN

RPSN vyjadřuje úrokovou míru, pro kterou se rovná čistá současná hodnota získaných půjček čisté současné hodnotě výdajů (splátek, poplatků apod.), jedná se tedy o takové r , pro které platí následující rovnice:

$$\sum_{i=1}^m \frac{A_i}{(1+r)^{t_i}} = \sum_{j=1}^n \frac{B_j}{(1+r)^{s_j}}$$

- m je počet poskytnutých půjček,
- A_i je výše i -té poskytnuté půjčky,
- t_i je doba (v letech a zlomcích roku ode dne 1. půjčky), kdy byla i -tá půjčka poskytnuta,
- n je počet plateb,
- B_j je výše j -té platby (splátky, poplatku atd.),
- s_j je doba (v letech a zlomcích roku ode dne 1. půjčky), kdy byl j -tý poplatek zaplacen.

poskytovatel spotřebitelského úvěru tím porušuje zákon a klame spotřebitele. A kolikpak jsme už měli možnost vidět případů, jak v našich luzích a hájích byl takto spotřebitel klamán?

Při porovnání RPSN si ale vždy zkontrolujme, zda porovnáváte srovnatelné úvěry, tedy se stejnou výší, stejnou dobou splácení a stejnou periodou splátek. U půjček s jinou výší a jinými platebními podmínkami je RPSN odlišná a porovnání nemůže být objektivní.

Při rozhodování, který úvěr si nakonec vzít, je dobré se zajímat i o to, jestli se dá půjčka splatit předčasně bez pokuty. Některé banky to umožňují, jiné vyměřují poměrně vysoké poplatky, které se mohou vyšplhat až na pět procent z hodnoty mimořádné splátky. Nejlépe je tedy rozhodnout se pro žádný úvěr.

RPSN je také povinný údaj, který nesmí chybět v úvěrové smlouvě. Jestliže zjistíte, že ve smlouvě není hodnota RPSN uvedena a poskytovatel úvěru odmítne údaj doplnit, nikdy takovou smlouvu nepodepisujte, svědčí to o jeho neserióznosti.

Rada na závěr: než úvěrovou smlouvu podepíšete, pořádně si ji pročtěte, abyste věděli, jaké hrozí případné sankce za opožděné platby. Všechny upomínky, které začnou chodit poštou, jsou zpoplatněné, například Poštovní spořitelna si naúčtuje za upomínku 150 korun. U některých, zejména nebankovních poskytovatelů úvěrů, ale mohou být sankce podstatně vyšší a pokuty se mohou šplhat do závratných částek.⁵

Spotřebitelské úvěry jsou bezesporu velikým lákadlem, jak snadno a okamžitě získat vše o čem jsme vždy snili. Není však pravá ctnost člověka ve skromnosti a vůli dosáhnout cíle vlastními prostředky? Copak člověk nemá z movitosti daleko větší radost a potěšení, když ví, že si na ni ušetřil z poctivě vydělaných peněz? Jsem si jistý, že mám pravdu a nebojím se svůj názor razit nejen verbálními prostředky a interními myšlenkovými pochody.

Stačí se podívat na vývoj křivky objemu spotřebitelských úvěrů v České republice (viz. **GRAF 05.02.02**) a pochybnosti o logickém a sofistikovaném uvažování obyvatelstva jsou na pořadu dne. Zamysleme se nad vývojem tohoto

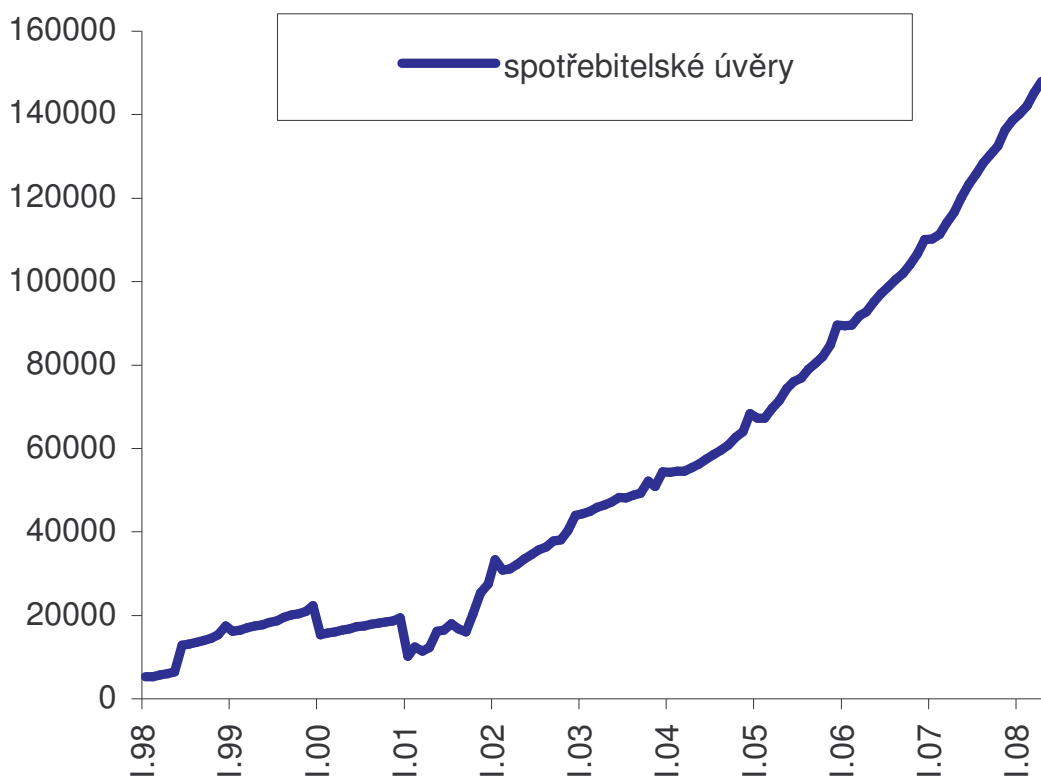
⁵ Reinpretace a inspirace článkem „Jak nenaletět na úžasné nabídky spotřebitelských úvěrů“, Autor: Eva Sovová, Datum: 04.12.2008, <http://www.penize.cz/47476-jak-nenaletet-na-uzasne-nabidky-spotrebitelskych-uveru>

druhu zadlužování a od srdce si přiznejme, že většina komodit, na které jsou nejčastěji spotřebitelské úvěry poskytovány, jsou jen a jen požitkářstvím a pro život nepotřebné.

Neutrácíme zbytečně a nebudme otroky úvěrových organizací, které se pasou na nerozumnosti a lehkomyšlnosti.

GRAF 05.02.02

Objemy a přírůstky úvěrů (v mld. korun)

Zdroj: ČNB

Leasing

Jak jsme již dříve měli možnost zjistit, úvěry se dělí na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. O dlouhodobých jsme hovořili v souvislosti s hypotékami, krátkodobých se týkala kapitola spotřebitelských úvěrů a střednědobé budou právě náplní následujících řádek. Typicky střednědobým úvěrem je například právě leasing, jako asi nejčastější zástupce dané kategorie. Samozřejmě všechny typy se prolínají a nejdou uzavřít do mantinelů, ovšem můžeme o nich hovořit jako o nejčastějších případech, se kterými se v daném segmentu můžeme setkávat. Příkladně se občas setkáváme s využitím spotřebitelských úvěrů na pořízení dlouhodobého majetku, který se však častěji financuje právě z leasingů či hypoték. Naopak i pro zboží krátkodobějšího charakteru nevylučujeme využití spíše dlouhodobějších druhů financování. Svět úvěrování je rozmanitý a má nespočet možností a způsobů, jak se k cíli dopracovat.

Vraťme se ale k leasingu, který se do mysli veřejnosti vryl hlavně jako způsob nabytí cizích finančních prostředků pro pořízení dopravních, manipulačních či jinak pohyblivých strojů a přístrojů.

Slovo "leasing" bylo převzato do české terminologie z anglického slova, které v překladu znamená "pronájem". Jedná se o obchodní operaci mezi dvěma smluvními stranami, leasingového pronajímatele a leasingového nájemce. Jejím úkolem je zajistit pořízení majetkové hodnoty pronajímatelem podle potřeb a požadavků nájemce po určité období za úplatu s možností jejího přechodu do vlastnictví nájemce po ukončení doby trvání leasingové smlouvy.

Leasing je forma podnikání, jehož podstatou je pronájem výrobků a výrobních prostředků na určité období na základě úhrady leasingových poplatků formou splátek, popřípadě v kombinaci s jednorázovou splátkou vyššího charakteru na začátku, konci, nebo obou těchto periodách smluvního období. Uplatňuje se zejména u předmětů dlouhodobé spotřeby, ale i ve službách. Nahrazuje investování a jeho předmětem může být jakýkoliv hmotný i nehmotný majetek. Leasing realizují bankovní ústavy nebo specializované firmy, obvykle dvěma formami, jako finanční nebo provozní leasing, jindy nazývaný jako operativní. V prvním případě, po úplné úhradě hodnoty pronajaté techniky, se zařízení stává majetkem nájemce, v druhém se zařízení předává zpět leasingové

společnosti. Třetí formou leasingu je tzv. Zpětný leasing se kterým se seznámíme v této části publikace níže.

I pro leasing existují rozdělení, která se považují pro základní charakteristiku daného segmentu.

- **Z hlediska majetkoprávních vztahů na začátku a na konci smlouvy**

- o finanční leasing
- o operativní leasing
- o zpětný leasing

A právě rozdělením dle majetkoprávních vztahů se budeme zabývat nejvíce, jelikož se odborníky i širokou veřejností označuje za základní.

- **Dle typu leasingového nájemce**

- o restituční
- o bankovní
- o odbytový
- o komerční tuzemský
- o komerční zahraniční

- **Dle typu leasingového pronajímatele**

- o podnikatelský leasing
- o komunální leasing
- o spotřebitelský leasing

- **Dle regionu a teritoria**

- o tuzemský
- o zahraniční

- **Dle komodity**

- o zůstatkové hodnoty na konci doby nájmu
- o leasing s plnou amortizací
- o leasing se zůstatkovou hodnotou⁶

⁶ Zdroj: Podnikatelský týdeník PROFIT, vydání 19/2008, Autor: Přemysl Houžvička, Periodicita: Týdeník, Ročník: 20
Formát: 210x280 mm, Rozsah: 74 stran, Gramáž: 120 g, Jazyk: mutace: Česká, Distribuce: Česká republika, Slovenská republika, Distrib. firmy: MPK, PressMedia, Cena: 36,00 Kč; 50,00 Sk, EAN: 9771212349003, ISSN: 1212-3498

Jak je tedy zřejmé, tak výčtu nejrůznější typizace leasingu máme mnoho. Nabízí se však mnohem zásadnější otázka a tou je jaké výhody, respektive nevýhody nám pronájemový druh pořízení majetku přináší.

S leasingem jsou spojené mnohé výhody. Prvním zásadním pozitivem je vyřízení leasingové smlouvy, které může být rychlejší než získání úvěru. U leasingu riziko inflace nese obvykle leasingová firma, jelikož je majitelem věci. A jak jsem již zmínil v úvodu, tak se leasingů využívá pro nákup určitého zařízení, které pak vydělává v průběhu splácení na pokrytí své pořizovací ceny. Nespornou výhodou proto je také možnost dohody o výši splátek. U ostatních smluvních vztahů je totiž výše splátek pevně sesmluvněna, kdežto leasing nabízí i možnost dohodnout jejich výši variabilně, například dle skutečných výkonových parametrů zařízení. Tak může nájemce splácet jen tolik, kolik předmět leasingu produkuje, nebo jaký finanční objem realizuje.

Každá mince má ale dvě strany a leasing má i své nevýhody. V leasingových splátkách je nutno zaplatit finanční službu a zisk leasingové společnosti, a proto pořízení na leasing bývá někdy dražší než pořízení na úvěr či za hotové. Skutečnost, že během leasingování nejsme majiteli zařízení, výrazně omezuje vlastnická práva k předmětu leasingu, neboť po celou dobu pronájmu patří leasingové společnosti, a nájemce tak nemůže provádět úpravy bez jejího souhlasu. To může být značně limitující a svazující faktor a snižuje se tím variabilita a flexibilita zařízení. Každý cyklus má svůj začátek a konec, přičemž po skončení leasingu získá nájemce předmět zcela, nebo téměř odepsaný, tím tak ztrácí výhodu daňových odpisů, i když předmět dále užívá. A tím nevýhody zdaleka nekončí. Některá vlastnická rizika jsou přenášena na nájemce, například v případě odcizení nebo totálního zničení předmětu, není poskytnuta náhrada od pojišťovny v plné výši. Jinými slovy se pak finančně podílíme na úhradě ceny předmětu, kterého nejsme vlastníky. Dále jako nájemci nemůžeme vypovědět smlouvu, popř. můžeme tak učinit s rizikem dosti vysokého penále. Do problémů se ale může dostat i náš smluvní partner a v případě, že by se leasingová společnost dostala do špatné finanční situace nebo až do bankrotu, musí nájemce vrátit předmět pronajímateli a jednat o vyrovnání. To nabádá k velké opatrnosti při výběru leasingového partnera a obezřetnosti při uzavírání smluv. Víc než kdy jindy je tedy potřeba důkladně se seznámit se smlouvou a všeobecnými podmínkami.

Pokud již tedy známe rizika a výhody leasingu, musíme si zvolit i jeho druh a jak jsem slíbil, tak si rozebereme i druhovou podstatu věci z hlediska majetkoprávního a seznámíme se s ní.

Finanční leasing je založen na dlouhodobém pronájmu předmětu leasingu upraveném příslušnou smlouvou mezi pronajímatelem a nájemcem. Součástí smlouvy je stanovené předkupní právo nájemce po řádném ukončení (splacení) leasingové smlouvy. A tohle je právě ten nejdoporučovanější způsob pro pořízování osobních automobilů, jelikož s sebou přináší i možné výhody. Když opomenu skutečnost, že se z naší strany jedná o závazek a po dobu splácení nejsme majiteli osobního vozu, výhodou může přinést solventnost prodejce, který jak jsem zkoušel zjistit, dokáže při financování vozu leasingem snížit jeho pořizovací cenu velice výrazně. Nejedná se ale o faktickou slevu (výhodu), jelikož tuto slevu znovu zaplatíme na úrocích leasingové společnosti, tím se sice cena může znovu vyšplhat, nebo i překročit původní výši, ale... Tou faktickou výhodou je, že při leasingovém financování je jeho součástí i havarijní pojištění, které je velice drahou záležitostí a leasingové společnosti mají lepší pojistné podmínky, než obyčejný smrtelník. Tím máme výhodu, že nepřijdeme o všechny prostředky, které jsme do automobilu investovali, kdybychom o něj přišli autonehodou. Jak jsem již ale řekl, výhodou je to pouze při solventnosti prodejce.

Nejlepším způsobem je pak celý problém demonstrovat na konkrétním případě. Vezměme si tedy „solventního“ prodejce a uvažujme pořizovací cenu automobilu například 300 000 Kč. Prodejce při financování na leasing dokáže ujednat slevu cca 50 000 Kč. Tím nám smluvně pořizovací cena klesne na 250 000 Kč. Při dobré úrokové míře po pěti letech splácení převezmeme automobil, který nás po sečtení akontace a měsíčních splátek vyšel na 350 až 370 tisíc korun s jistotou, že po celou dobu splácení máme automobil havarijně pojištěný a máme tedy zabezpečenou investici.²⁶

Nyní si vezměme náklady na stejný automobil, při stejné pořizovací ceně, nyní ovšem pořízený v hotovosti a chceme-li mít dopravní prostředek i stejnou

²⁶ Informace od prodejce osobních automobilů – AUTOSTOP Rakovník

dobu jistě havarijně. A je to přeci matematika základní školy, když si sečteme 300 tisícovou investici do automobilu s cca 20-ti tisícovou roční investicí do havarijního pojištění po oněch pěti letech. Dostáváme se na výslednou částku cca 400 tisíc korun a to jsem uvažoval jednu z nejnižších sazeb pojistky.

Takto jsem velice stručně nastínil možnou výhodu leasingového pořízení automobilu, ale jak jsou naše poměry dobře známé, tak dobré chování a cíl neoškubat zákazníka není moc častý. Spíše naopak. Častou praktikou pak bývá, že prodejce naláká zákazníka na slevu z počáteční hodnoty automobilu, ale motivován odměnou od leasingové společnosti nechá neznalého klienta podepsat smlouvu o měsíčních splátkách, které ve výsledných součtech mnohanásobně převyšují pořizovací cenu a zákazník tak za vůz nižší střední třídy zaplatí jako za luxusní limuzínu.

Finanční leasing se netýká však pouze osobních automobilů pro soukromé nebo firemní účely. Díky tomuto finančnímu produktu si mohou společnosti a podnikatelé snáze pořídit nákladní automobily, návěsy a přívěsy, tahače, autobusy, vysokozdvížné vozíky a jinou manipulační nebo zemědělskou techniku, a to nejen novou, ale i zánovní (ojetou) a mnoho dalšího. Podrobněji strukturu dlouhodobého hmotného majetku pořízeného finančním leasingem v posledních letech popisuje **GRAF 05.03.02**. Bohužel novější data, než uvedená ještě nejsou zjistitelná. Nezřídka se finančním leasingem financuje pořízení strojního a výrobního zařízení nebo v některých případech i nemovitostí. Zajímavé také je, v jakých oblastech se finančního leasingu využívá nejčastěji. Logické uvažování, že nejčastějšími zákazníky finančně-leasingových společností budou autodopravci, průmyslníci a logistické firmy, je správné. Zajímavý je proto také podíl soukromého sektoru. Vše nejpřesněji deklaruje **GRAF 05.03.01**.

Operativním leasingem se označuje obchodní vztah ujednaný mezi leasingovou společností a nájemcem. Na rozdíl od předchozí formy není cílem operativního leasingu přechod předmětu leasingu do majetku nájemce po dovršení smluvních podmínek, ale není vyloučen. Operativní leasing je často nazýván jako "full-service leasing" a již samotný název napovídá, že se jedná nejen o prosté financování předmětu, ale i o službách spojených s předmětem po dobu pronájmu, které mají poskytovat maximální servis a komfort klienta

leasingové společnosti. A tomto je právě hlavní rozdíl mezi operativním a finančním leasingem.

Délka pronájmu u full-service leasingu není omezena, záleží na potřebách klienta. Ve většině případů se jedná o pronájem na jeden až čtyři roky. V průběhu celého pronájmu klient využívá služeb leasingové společnosti, která by měla za klienta vyřídit nákup, příslušnou administrativní povinnost a uhradit veškeré nezbytné poplatky, ovšem to se pak promítá do výše leasingových splátek, které tak značně rostou spolu s komfortem a pohodlnou administrativou klienta.

Po ukončení smlouvy některé leasingové společnosti umožňují si předmět leasingu odkoupit, vše však záleží na domluvě. Výhodnost koupě ovlivňuje mnoho faktorů: pořizovací cena předmětu, délka smlouvy, stupeň opotřebení předmětu a v neposlední řadě zůstatková cena.

Posledním typem je dříve neznámý zpětný leasing. **Zpětný leasing** nabízí společnostem finanční prostředky a zdroje z majetku, který již nějakou dobu společnost používá ke svému podnikání.

Jedná se o velmi specifický produkt, jehož podstatou je odkoupení předmětu, který již společnost eviduje ve svém hmotném investičním majetku a jeho následném splácení. Jedná se o neobvyklý typ leasingu, kde hlavní roli hraje změna majetkových práv k předmětu leasingu. Jednoduše řečeno, my jako majitelé předmětu leasingu "prodáme" předmět leasingové společnosti a následně uzavřete leasingovou smlouvu na tento předmět. Touto operací získáte hotovost, kterou můžete například použít pro další rozvoj našeho podnikání. Cena předmětu leasingu se přitom řídí soudním znaleckým posudkem. Myslím, že se jedná o velice zajímavý způsob, jak získat kapitál pro další rozvoj podniku bez navyšování objemu dlouhodobého majetku.

Leasing bych tedy shrnul jako formu financování, nebo nabývání dalšího majetku více než jindy spjatou smluvními předpisy, která dle mého názoru stojí na rozhraní dříve diskutované hypotéky a spotřebitelského úvěru. Vyplňuje tak mezeru v poli úvěrování a můj neagresivní postoj je zde zapříčiněn jen nižší odpovědností vůči poskytovateli finančních prostředků. Chápu, že pro většinu soukromých osob to může být jediná cesta, jak navyšovat své kapacity a tím být konkurenceschopnější. Vše ovšem znovu závisí na zdravém rozumu, rozvážení

priorit a potřebách. Nezapomínejme ale ani zde být opatrní a raději vše diskutovat s právně znalými odborníky, kteří mají s problematikou zkušenosti, popřípadě se obracet na akreditované společnosti, které jsou členy České leasingové a finanční asociace. Ta by měla zajišťovat, že klient nenaletí a nestane se obětí zloděje.

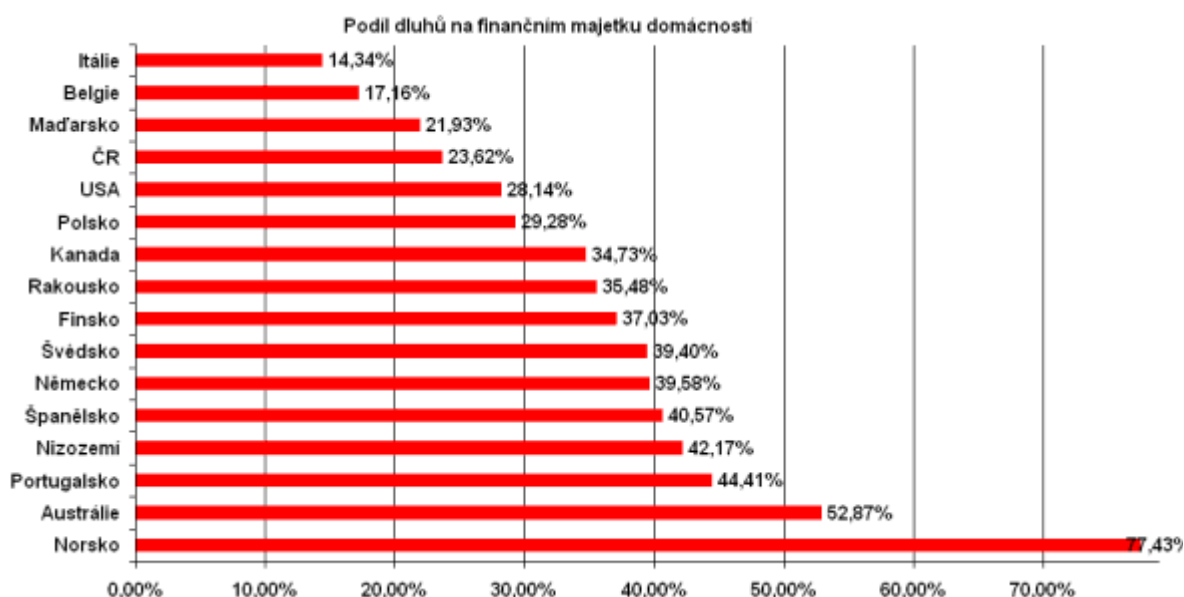
Zajímavé trendy související se zadlužováním se v ČR i ve světě

Dosud jsme se více méně zaobírali výhradně domácí scénou s několika namátkovými přiklepnutími k nadnárodnímu prostředí. Asi tušíte do jaké oblasti má úvodní slova vybízejí nahlédnout. Rád bych v této pasáži porovnal trend, který je nastolen v naší vlasti s vývojem problematiky zadlužování domácností i v okolních tržních ekonomikách. Nejprve celou záležitost probereme z obecného hlediska, kdežto následující kapitoly se zaměří čistě na konkrétní situace v konkrétních prostředích.

Již dříve jsem zmínil, že s ohledem na světové tendence se dá můj názor považovat za nadsazený a místy přehnaný. Já si však stojím za svým názorem a tvrdím, že pokud je v určité oblasti nějak (tím mám na mysli naši republiku), tak jinde nemůže být hůře.

Je pravda, že jsem v úvodu práce použil výrazu hloupý český Honza. Nejspíš jsem se z počátku práce dopustil mírné nepřesnosti důvodem rozhorlení se nad danou problematikou. Ve skutečnosti by to měl být spíš hloupý australský John, norský Van Der Honza nebo Nizozemský Jan. Česká republika není v procesu rostoucího zadlužování výjimkou. Obdobný trend zažívají téměř všechny země vyspělého západního světa a notně vyvolávají otázku, čím je způsobeno, že podíl úvěrů domácností v posledních necelých třiceti letech prudce narůstá. Žebříček zadluženosti ve světě deklaruje **GRAF 06.02**. Například ve Spojených

GRAF 06.02

Pramen: OECD

státech amerických se podíl úvěrových splátek zvýšil od roku 1980 do současnosti z necelých 11 % na téměř 16 % a u nás se tato hodnota v uplynulých 16 letech více než zdvojnásobila. Norská centrální banka vydala v červenci loňského roku samostatnou studii věnovanou vývoji zadluženosti norských domácností, která přinesla i pro nás řadu zajímavých poznatků. Jedním z nich je silný nárůst dluhů mezi mladými domácnostmi. Zadluženost norských domácností patří vůbec k nejvyšším v rámci celé Evropy. Její hodnota se pohybuje kolem 80 %, ačkoli průměr za země Eurozóny¹⁹ činil v roce 2001 přibližně 37 % (nejnižší je v Řecku, přibližně 20 %, a nejvyšší v Nizozemí, přibližně 72 %).

Zamýšlím se tedy, jak by má práce vypadala při nezměněné mentalitě v případě, že bych byl například příslušníkem norského národa. Nejspíše bych se do takovéto práce nemohl vůbec pustit, jelikož by se musela přejmenovat na výkladový slovník vulgarismů.

Při zadávání tématu práce padla volba při výběru analýzy konkrétních zemí na sousední Slovensko a skandinávské Švédsko. Bohužel se postupem času udál kritický sled událostí, dnes označovaný jako „Celosvětová finanční krize“. Tato recesivní situace měla však svůj původ jinde, než ve mnou zvolených destinacích, proto bych se rád v této pasáži zmínil i o startéru zadlužování domácností, potažmo startéru globálních ekonomických problémů, o Spojených státech amerických.

A nehodí se nic menšího, než článek z roku 2006, kdy jeho autor Ondřej Antoš sepsal novinářský kus, ze kterého bych zde rád uvedl pasáž.

Americká zkušenost

....Spojené státy zažívají boom v zadlužování domácností. Největším přispěvatelem k tomu jsou kreditní karty. Jejich počet rapidně roste. Například ještě v roce 1970 mělo pouhých 16 % domácností kreditní kartu, kdežto v roce 2003 to již byla 73 %.

Během poslední dekády vzrostly dluhy z kreditních karet o 70 % a v současné době jsou Američané kreditními kartami zadluženi jako ještě nikdy předtím. Z jakých důvodů k tomuto jevu dochází? Kde všechny tyto prostředky

¹⁹ Členy Eurozóny jsou země Evropské unie, které vstoupily do třetí fáze Evropské měnové unie (EMU) a přijaly jako svou měnu euro.

mizí? Odpověď poskytuje John B. Foster, který ve svém článku The Household Debt Bubble uvádí, že spotřeba domácností v letech 1994 - 2004 rostla rychleji než jejich příjmy. Průměrná americká domácnost ještě v roce 1975 dlužila prostředky v objemu 62 % průměrného disponibilního důchodu domácnosti, kdežto v roce 2005 už dlužila 127 % průměrného disponibilního důchodu. Viz

TABULKA 06.01

Stejně jako v ostatních zemích tak i ve Spojených státech se projevuje vyšší zadluženost mezi domácnostmi s nižšími příjmy. 10 % domácností s nejnižšími příjmy tak na dluhové službě platí 18,2 % svých příjmu, kdežto u 10 % nejvíce vydělávajících domácností jde o 9,3 %. V ČR se tato hodnota pohybuje kolem 4,5 % a za posledních 17 let se zvýšila o 0,5 p.b.²⁰

J. B. Foster ve svém článku rovněž konstatuje, že s tím, jak narůstá množství předlužených domácností, roste i počet společností specializujících se na skupování nesplacených dluhů. Počet těchto společností vzrostl z 12 v roce 1995 na 500 v roce 2005. Podle deníku Washington Post používá řada těchto společností pohrůžky vězením či násilím a počet domácností stěžujících si na postup vymahačských firem prudce roste....⁷

Je tedy více než zřejmé, že situace v České Republice není zdaleka tak alarmující, jako třeba u severských, fjordy známých spoluevropanů. Tím samozřejmě neslevuji od kritiky, která provází mou práci. A je to také proto, že ochota se zadlužovat je jedna věc a ochota se rozumně zadlužit druhá. Pokud je například v Austrálii běžné žít na dluh a bez větších potíží závazky splácet, tak v naší vlasti je morálka srovnávání dluhů odlišná. Tomuto jevu se také hodlám blíže věnovat v další části práce.

Dalším neopomenutelně důležitým ukazatelem je též vlastní struktura zadluženosti. Nejen výše dluhů totiž ukazuje ochotu zadlužit se. Myslím, že

⁷ Zdroj (s vlastními poznámkami): <http://www.mesec.cz/clanky/domacnosti-se-rychle-zadluzuji-i-ve-svete/>

Autor: Ondřej Antoš – Článek vydán: 5. 10. 2006 0:00

²⁰ Procentní bod (zkráceně p.b.) udává změnu hodnoty v procentech. Je-li např. úroková sazba 5 % a změní-li se na 4 %, změnila se o jeden procentní bod. Uvede-li se, že se sazba snížila o 1 %, měla by výsledná sazba činit 4,95 % (jedno procento z pěti je 0,05).

mnohem zajímavějším ukazatelem je právě výše zmiňovaná struktura dluhů dle délky splácení. Vybral jsem proto z materiálů EUROSTATu²¹ zajímavý **GRAF 06.03**, který demonstruje rozdělení zadluženosti v jednotlivých státech Evropské unie, přičemž bere v potaz dvojí rozdělení na krátkodobé (spotřební) úvěry a dlouhodobé (většinou hypotéky). Předpoklad, že dlouhodobé zadlužení bude převažovat v každém členském státě, se nám potvrdil. Ovšem i mezi jednotlivými respondenty jsou ve výši krátkodobých úvěrů nemalé výkyvy. Rád bych tímto avizoval kapitolu navazující, a to zabývající se zadlužením Švédska. Z grafu nám totiž jasně vyplývá, jak propastný rozdíl je mezi právě Švédskem a většinou zbytku Evropy. Jedinou nevýhodou srovnání, kterým se zde zabývám je, že se jedná o nejčerstvější data a některé státy a oblasti, respektive jejich statistické úřady, se kterými EUROSTAT ve srovnání počítal, nedodaly včas potřebná data a jedním z nich je i Slovensko, které bych moc rád v grafu viděl. Proto se spokojme s daným srovnáním a podívejme se na propastný rozdíl mezi krátkodobým zadlužením Švédů a nás Čechů. Již nyní věřím, že netrpělivě očekáváte kapitolu o dluho-žití příslušníků Skandinávské velmoci, která je proslavena největším počtem sebevražd na světě.

Na závěr této pasáže bych tak rád shrnul veškeré poznatky mého studia o zadlužování v nadnárodním charakteru. Jak je tedy vidět, tak problematika života na dluh je multinacionálním sportem a projevuje se v každé kapitalistické sféře ekonomiky. Jedinou výjimkou, z globálního hlediska, je tak socialistická vládní moc a je jen na úsudku čtenáře, který pohled je pro něj schůdnější. Nechci se zde pouštět do obšírných politických debat a nechci se přiklánět k žádné alternativě. Jediné, co bych zde rád podotkl je, že oba druhy politických systémů jsou pro mě z jedné strany inspirativní a zároveň je ze strany druhé prudce odsuzuji. Mám tím na mysli sympatii s relativní nemožností veřejného sektoru se zadlužit v levicově orientované politické společnosti a zároveň sympatii ve snadném získání prostředků pro svobodné podnikání v demokratických společenstvích. Samozřejmě to nejsou jediná pozitiva a negativa obou systémů a do zbylých se zde rozhodně pouštět nebudu, jen tímto demonstruji, že nemůžeme hledat lepší

²¹ „21“ Eurostat je zkrácený, ale běžný, název pro Evropský statistický úřad sídlící v Lucemburku. Jeho účelem je připravovat statistická data pro potřeby EU a harmonizovat statistickou metodiku ve všech členských státech.

stranu mince jak v našem historickém vývoji, tak i za hranicemi.

Vždy si proto berme příklad jen a jen z dobrého, co se jinde ve světě, či naší historii osvědčilo a co nám neuškodí.

Slovensko

Při zamyšlení se nad vývojem problematiky zadlužování českých domácností jsem nemohl najít lepší příklad pro srovnání, než naše východní sousedy, tedy Slovensko. Multinárodní komparaci²² jsme nastínili v předešlé kapitole a zde se hodlám zaměřit výhradně konkrétním směrem a zjistit zde, jak si naše společnost stojí. Volba, proč zrovna srovnání se Slovenskem, se nabízí okamžitě. Jedná se totiž nejspíše o nám nejbližší národ, s nejpodobnější mentalitou a sociologicko-ekonomickým rozvojem. Navíc pokud se jedná výhradně o zadlužování domácností, tak jedinečně na Slovenské realitě se dá demonstrovat, jestli je trend českých domácností je nějakým způsobem výjimečný, správný, nebo třeba dokonce alarmující. A je to právě národ pod Tatrami, který se na startovací čáru možností zadlužit se, postavil ve stejnou chvíli jako my a dokonce s totožnou ekonomickou situací.

Na základě údajů z integrovaných účtů vedl rychlý růst úvěrů domácností na Slovensku k dalšímu zvýšení poměru jejich zadluženosti k disponibilnímu příjmu už na 92,5 % viz **GRAF 06.01.01**. Pokračující růst zadluženosti domácností zvýšil jejich míru i exponovanost vůči změnám úrokových měr, příjmu a cen aktiv.

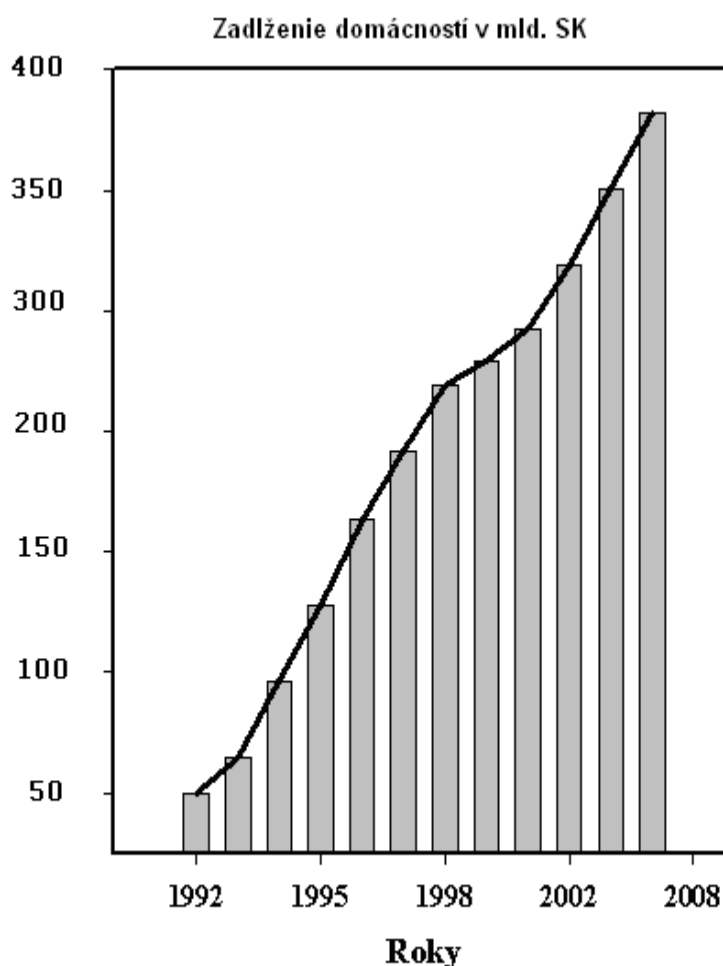
Co nás ovšem nejvíce zajímá je celková hodnota, respektive hodnoty vývoje zadluženosti slovenských domácností, v horizontu posledních dvaceti let. Podívejme se proto na **GRAF 06.01.02**, který nám demonstruje křivku sledující výši dluhu domácností v závislosti na postupu let. Myslím, že na první pohled nemohlo nikomu uniknout, že křivka slovenské zadluženosti má v podstatě totožný tvar jako křivka českých kolegů, nicméně nejpodstatnějším a zásadním rozdílem obou je jejich hodnota. Zatímco v předchozích kapitolách jsme se seznámili s hodnotou 800 miliard českých korun, jako celkovou aktuální hodnotou zadluženosti českých domácností, tak u slovenských sousedů se ona zmiňovaná hodnota letos dotýká prahu čtyř set milionů Slovenských korun. A to je právě to nejzásadnější, nač se snažím upozornit. Pouštět se do odhadů, proč se Slováci „nestačili, nechtěli, nemohli, nebo jakkoli jinak neuskutečnili tak vysokou míru

²² Nejedná se o komparaci ve smyslu statistické metody, ale pouze o literární obrat popisující srovnání.

zadlužení, nemá moc význam, jelikož tuto skutečnost ovlivňuje mnoho různých skutečností, nicméně já osobně mám teorii, že celá tato skutečnost je vinnou menšího vlivu západních velmocí na relativně východnější oblasti Slovenska, které jsou ekonomicky zaostalejší. A právě tyto oblasti drží statistickou hodnotu, se kterou zde pracujeme, v nižších partiích. Dle mého názoru je například oblast Bratislavská na

GRAF 06.01.02

stejném stupni jak ekonomického rozvoje, tak i zadluženosti jako moravské metropole naší vlasti. A myslím, že mé tvrzení potvrzuje i náš internacionální trend, který v oné ekonomicko-zadlužovací tendenci v geografickém postupu na východ vykazuje klesající tendenci.

Štatistické ročenky SR

ZDROJ: Slovenský statistický úrad

Nechci tímto nijak chválit slovenské občany, že se nepustili do horlivého zadlužování se, dle předlohy českých kolegů, protože myslím že kdyby byly i na východě stejné možnosti, jako u nás, tak byla situace západně od Podkarpatské Rusi naprosto stejná, jako dnes u nás. Měl jsem možnosti prostudovat nespočet studií slovenských renomovaných ekonomických publikací a všechny se schodu jí na názoru, že „boom“ Slováci ještě čeká. A přijde opravdu brzy, možná i s větší razancí než v naší vlasti. A jednoznačně pro tuto skutečnost mluví i příchod Eura.

Dovolím si citovať slovenský internetový portál SME.sk, ktorý je jedným z oných vëstcù blízkých zlých časù.

„...BRATISLAVA. Od začiatku roka 2008 do konca novembra tak kumulatívne objem pohľadávok PFI voči domácnostiam vzrástol o 2,38 mld. eur. Vyplýva to z údajov zverejnených Národnou bankou Slovenska (NBS).

Najdynamickejšie rastúcou skupinou úverov domácnostiam boli v novembri úvery na bývanie, ktorých objem sa medziročne zvýšil o 27 % na 8,401 mld. eur. Za prvých jedenásť mesiacov minulého roka tak objem úverov domácnostiam na bývanie stúpol o 1,636 mld. eur. Medziročné tempo rastu spotrebných úverov v novembri dosiahlo 25,8 % na úroveň 1,69 mld. eur, čo od začiatku roka znamenalo nárast o 308,7 mil. eur. Objem ostatných úverov sa oproti novembru 2007 zvýšil o 25 % na 2,38 mld. eur a od začiatku roka bol vyšší o 434,8 mil. eur. Väčšina pohľadávok PFI voči domácnostiam pritom bola v decembri v slovenských korunách v sume 12,14 mld. eur. V cudzej mene boli iba pohľadávky v objeme 335,3 mil. eur.

Pri nefinančných spoločnostiach evidovali PFI mierny pokles medziročného tempa rastu pohľadávok oproti októbru o 0,2 percentuálneho bodu na 18,3 %. Celkový objem úverov nefinančným spoločnostiam pritom koncom novembra predstavoval 15,28 mld. eur a od začiatku roka vzrástol o 2,022 mld. eur. Dominovali medzi nimi krátkodobé úvery do jedného roka v sume 6,26 mld. eur s medziročným nárastom o 11,5 %. Najväčší medziročný nárast, o 30,9 %, však zaznamenali strednodobé úvery so splatnosťou od jedného do piatich rokov, ktorých sume predstavovala 3,339 mld. eur. Objem dlhodobých úverov so splatnosťou nad päť rokov bol v novembri medziročne vyšší o 19,7 % na úrovni 5,683 mld. eur. Z celkového objemu úverov nefinančným spoločnostiam bolo pritom 10,4 mld. eur v slovenských korunách a 4,88 mld. eur v cudzej mene....⁸

Myslím, že slovenská situace není nijak příkladná a je jen otázkou času, kdy dožene náskok českého koně. Chápu, že stejně jako Čechy nejde slovenský národ házet do jednoho pytle a pevně věřím, že i na východ od Brna jsou lidé, kterým je stále blízké nebýt závislý na finančních institucích a používají rozum.

⁸ Zdroj: Internetový server SME.sk | denník SME - najčítanejšie spravodajstvo na Slovensku , Vydáno: utorok 10. 2. 2009 13:18 , <http://ekonomika.sme.sk/c/4302325/uverovanie-domacnosti-nadalej-vyrazne-rastlo.html>

Bojím se jen, aby blízké časy prozatímní ne zcela alarmující situace, nepřinesly stejný, nebo horší konec, který můžeme sledovat v domácí sféře.

Švédsko

Druhým konkrétním komparačním subjektem mé práce je Švédsko. Jak jsem již v úvodních řádcích práce zmínil, tak se situací ve Švédsku mám vlastní zkušenosti. Díky Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, respektive programu Erasmus²³, jsem měl možnost vycestovat na zahraniční studijní stáž a cílem mé cesty se stala skandinávská země tří korunek. Měl jsem tu čest na severu pobývat po dobu jednoho vysokoškolského semestru a při mém studiu se zapojit i do každodenního fungování ve Švédské společnosti. Díky tomuto jsem mohl detailně pozorovat sociální fungování společnosti a jelikož o mém záměru psát tuto práci jsem věděl už před odjezdem, tak jsem bez potíží sbíral data a zkušenosti s problematikou zadlužování domácností v podání obyvatel jedné z nejrozvinutějších zemí Evropské unie.

S nadšením jsem se zajímal o problematiku nejen ze strany statistických údajů a odborných publikací, ale snažil jsem se sbírat postřehy a zkušenosti přímo u obyvatel a těch se mi podařilo naspořit nespočetně. A je velice zajímavé, že ve všech případech se z větší míry shodovaly, a proto si z nich dovoluji utvořit vlastní závěry a zhodnocení. Pojďme se tedy podívat, jaká je tedy švédská realita.

Drtivá většina švédských domácností nezná, jaké je to být nezadlužený. To je každému pozorovali okamžitě podivné, a proto i já jsem se snažil najít příčinu, proč to tak je. Nemluvíme-li o nepatrné menšině nezadlužených Skandinávských milionářů, dá se říci, že počínaje vyšší střední vrstvou obyvatelstva má každá domácnost dluh. Ve Švédsku je totiž běžné platit za studium, což staví mladého Švéda připraveného na život do zásadní situace, po jeho vstupu na trh práce. Ihned musí začít splácet úvěr, který na studium měl a současně začít řešit bytovou situaci. Jelikož Švédsko nezastihla vlna socialistické éry výstavby levných bytových panelových prostor, nezbyvá mladému Skandinávci nic jiného, než se svěřit do rukou bankovních, respektive hypotéčních institucí, které mu ochotně na obyčejný dřevěný domek na předměstí, který je lemovaný živým plotem a před nímž vlaje na stožáru modrožlutá vlajka, ochotně půjčí. A k závazku za studium nám náhle přibyl i hypotéční úvěr. Kdo by myslel, že tím

²³ Program Erasmus je v rámci programu celoživotního učení zaměřen na vysokoškolské vzdělávání a na odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Program je určen především pro studenty, pedagogy a zaměstnance vysokoškolských institucí, ale i pro školitele z podniků a dalších subjektů.

cesty úvěrů pro severana končí, tak by se mýlil. Nejen, že už je Švéd v naší modelové situaci ve stádiu, kdy vyrovnání závazků je dle splátkového kalendáře nastaveno na dobu pozdně důchodovou, ale navíc udeří rána druhá. Tou je národní hrdost a potřeba vyrovnat se společenským standardům. Ty představuje osobní automobil značky Volvo, potažmo Saab. I automobilový laik ví, že obě značky automobilů nejsou zrovna z kategorie levných vozů a tím se náš modelový mladík dostává ve splátkových kalendářích s vyrovnáním závazků za hranici průměrného lidského života. Tato skutečnost ovšem nikoho ze Švédů nijak netíží, jelikož sociální systém je zde nastaven tak, že i v důchodovém věku není problémem splátky hradit. Rozumný člověk si tedy řekne, kde je ten kámen úrazu, který jsem avizoval. JE to jednoduché a znovu zde sehraje roli zmiňovaná mentalita a zvyklosti.

Švédská společnost nemá ve zvyku odmítat dědictví a je nemyslitelné, že by potomek nepřijal nemovitost a další pozůstalost po rodičích. A zde udeří třetí a nejspíše nejzásadnější rána problematiky zadlužování švédských domácností. Ona nemyslitelnost odmítnutí dědictví tak Skandinávci v jeho nejproduktivnějším věku přinese k vlastním splátkám za školu, vlastní hypotéce a vlastnímu Volvu i nedopladené závazky za rodiče. A to třeba i ze strany partnerky, která je v podobné situaci. A prodat nemovitost po rodičích, čímž se dostat z pasti úvěrů je také eticky nemyslitelné. Proto je ve Švédsku běžnost praxí, že rodina má více nemovitostí, z nichž v jejich plném vlastnictví je jen nepatrný zlomek. A navíc spravovat tolik majetku je dalším velikým nákladem, který nutí Švédy znovu se zadlužovat.

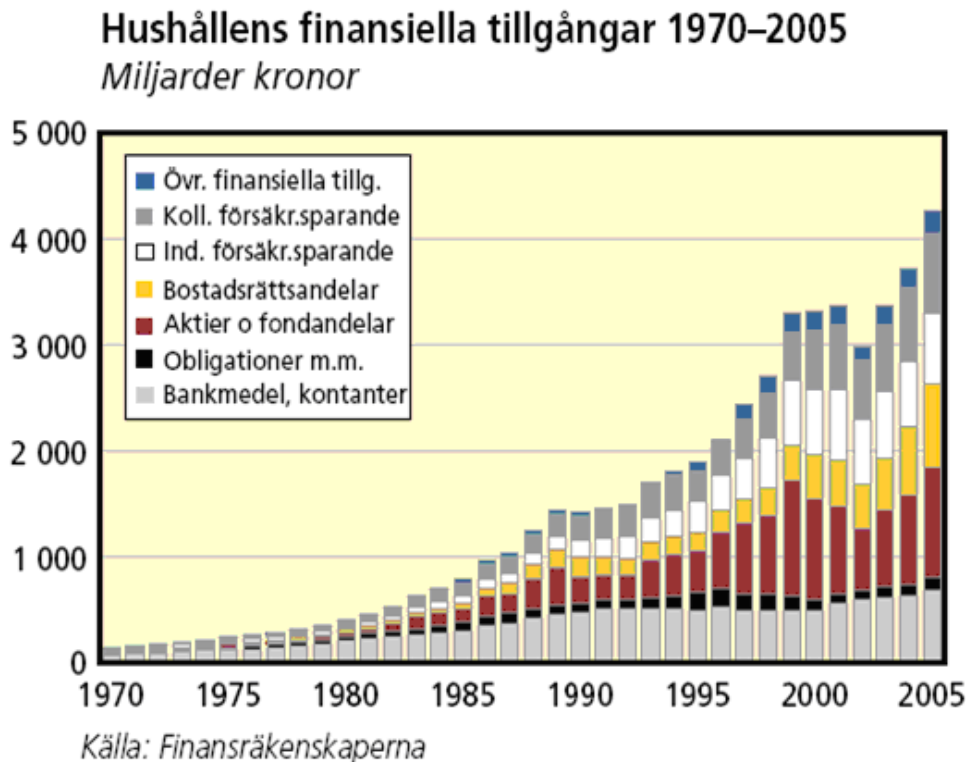
Netroufám si odhadnout, jak dlouho tento systém vydrží funkční a co s ním udělá příchozí celosvětová finanční krize. Však se teprve setkáváme s druhou až třetí generací, která tohoto systému využívá a je jen otázkou času, jak se systém vyvine a jestli nebudou muset Švédové změnit své návyky a některých nemovitostí se zbavovat. Pro Švéda je totiž menší ostudou, pokud nemovitost pro neschopnost splácení zabere banka, než že ji sám prodá a penězi kryje další závazky.

Může se tak stát, že Švédsko bude jednou realitním rájem a bude nabízet nespočetně možností pro žadatele o bydlení z ostatních členských států Evropské unie.

Nebylo by však „vědecké“ neuvést i pár statistických čísel a nepodívat se na švédskou problematiku stranou ekonomicko-numerickou. Nejprve bych rád upozornil na **GRAF 06.02.01**, který je potvrzením mých sebraných zkušeností. Graf jasně deklaruje můj příklad mladého Švéda. Podívejme se na začátek osmdesátých let, kdy se s úvěrováním na hypotéku ve Švédsku začínalo a jaký „boom“ proběhl v zadlužování se. Poté následuje úvěrová recese, která je způsobena postupným splácením a umořováním závazků. Tuto recesi záhy střídá nová expanze, která je zapříčiněna generačním posunem ve společnosti, která celý vlnitý cyklus opakuje. Další podobnou expanzi tak můžeme ve Švédsku očekávat v nejbližší době a jak je z grafu patrné, tak se dá očekávat, že další vlna bude razantnější, než ta minulá.

A jelikož jsme se v případě Slovenska zaobírali i celkovou měrou zadlužení, tak by bylo nespravedlivé stejný ukazatel neuvést i zde. Vývoj této hodnoty, celkové zadluženosti domácností v historickém vývoji, demonstruje **GRAF 06.02.02**, který je uveden v přílohách. Je dobré si uvědomit, že Švédsko

GRAF 06.02.02

Zdroj: Financial Stability Report 2006:1, Sveriges Riksbank.

nezažilo socialistickou éru a proto bylo možné zadlužovat se i v dřívějších dobách, na rozdíl od naší vlasti. Jak bylo již zmíněno, tak start zadlužování se v této zemi začal v osmdesátých letech a od té doby má víceméně stoupající charakter. Zajímavá je proto aktuální hodnota, která od roku 2005 přesahuje 4000 miliard Švédských korun. Pro lepší představivost je to při aktuálním kurzu korunu částka okolo 10-ti miliard (10 000 miliard) českých korun. Ve srovnání s Českou republikou je to více než desetinásobné zadlužení domácností. Tento hrůzný jev snižuje jen průměrný příjem švédských domácností, který je zhruba trojnásobný oproti českému standardu.

Suma sumárum se tedy průměrná švédská domácnost musí vypořádávat se zhruba trojnásobným úvěrovým zatížením, oproti naší domácí střeoevropské situaci. To je opravdu pro mě nepředstavitelné zatížení a marně se tuto realitu snažím pochopit.

Myslím, že Švédsko je odstrašujícím příkladem, kam až může úvěrování zajít. V jedné z nejzadluženějších zemí, co se týče domácností, se tak obávám brzkého dopadu tohoto jevu na populaci. Není také ničím neznámým, že Švédsko je zemí s nejvyšším počtem sebevražd na světě, proto bych nerad četl zprávy, že se tato skutečnost prohlubuje zásluhou exekucí a životních krachů.

Komparace o kterou jsem se zde pokusil je na určité úrovni individuální a nevyužívá metod statistiky. Jedná se výhradně o literární formu chápání tohoto pojmu.

Některé aspekty sociologicko- psychologické, zamyšlení se nad problematikou

Při pohledu na sféru české ekonomiky a zadlužování se, jako její podstatné části, si musíme uvědomit, od které doby má smysl na celou věc pohlédnout. Řekněme, že jsme si již výše rozdělili horizont pohledu na dvě části, předrevoluční a část po revoluci roku 1989. V předzlomové sféře se nedá nahlížet na úvěry ze stejného hlediska jako dnes. Realita oné doby totiž umožňovala pro obyčejného člověka fakticky jediný způsob, jak přijít k cizím finančním prostředkům. Tímto způsobem byla tzv. novomanželská půjčka, která ovšem z hlediska morálního zastávala funkci spíše příspěvkovou a podpůrnou pro rodinu. Každá navíc byla individuálního charakteru. Neměla totiž za cíl vydělat na dlužníkovi, ale pomoci mu plnohodnotně se začlenit do společnosti.

S tímto nesporně kladným faktorem koresponduje i další zásadní rozdíl mezi oběma dobami. Mám na mysli bytovou problematiku a způsoby jejího řešení. Nechci v žádném případě vychalovat panelové domy, nechci se klanět jejich škaredé šedivé vizáži a architektuře, nechci omlouvat vystěhovávání obyvatelstva z míst, kde nová bytová zástavba měla stát, ale zásadně chci upozornit, že se jednalo o sociální prvek, který měl zajistit slušné bydlení pro více obyvatel. To, že se tak dělo násilně a bez svobodné vůle dřívějších obyvatel sídlišť je druhá strana vah a nebudu jednu ani druhou stranu jakkoli vyzdvihovat. Stejně tak můžeme přilít na každou stranu vah fakta, že stát se staral o bydlení, nemohla nastat situace obdobná hypotéční krizi v USA a lidé se tak nemohli tak snadno dostat do potíží, se kterými se setkáváme dnes. Oproti tomu stojí zásadní porušování lidských práv, malá flexibilita při výběru typu a standardu bydlení a v neposlední řadě i nižší životní úroveň obyvatelstva. Je jen na čtenáři, se kterou variantou chce sympatizovat a ke které se přikloní.

Dostal jsem se zde k bilancování nad bytovou problematikou a proto bych rád v tomto trendu ještě chvíli pokračoval. Ne však ve vztahu k předchozím časům, ale jen z hlediska konstatování, jak, kam a proč se bytová situace posunula. Otázka bydlení se totiž přestala vnímat jako sociální služba státu veřejnosti, ale stala se výhradně obchodním artiklem a vstoupila tak na trh. Tento fenomén s sebou tak přinesl i zásadní nárůst nákladů na bydlení korespondující s neúměrnou cenou nemovitostí, která se v současnosti nejvyšší měrou podílí na celkovém zadlužení domácností po celém světě. Realitní makléři, developerské společnosti a další podobné subjekty vycítili hlad trhu po novém bydlení a své úlohy se zhostili z podnikatelského hlediska dokonale. Aktuální situace převýšení

nabídky bytů nad její poptávkou už je věc jiná a dala se reálně očekávat. Vraťme se ale opět na začátek, kdy touha společnosti vedla k expanzi realitního sektoru. Žolíkem, který se schovával opodál, jsou hypotéční ústavy. Ty včas reagovaly na situaci a lidem přinesly možnost, jak ono nové bydlení získat. A to byl faktický prapočátek, který mi umožnil dnes psát tyto řádky. Nemohu zde také neupozornit na zásadní rozdíl poměru dluhů a úspor, který se v socialistické éře klaněl na stranu úspor, kdežto v současnosti je situace naprosto opačná.

Chápu proto celé uvažování nad situací před rokem 1989 a po něm jako jednoduchou formulaci rozdílů pojmů půjčka a úvěr. Půjčka je pomoc sociálního charakteru, která nemá za výsledek obohacování se na úkor dlužníka. Kdežto úvěr je systematicky cílený druh služby, která má výhradně účel obohacení se na vrub debitora.

Pokud hovoříme o sociologicko-psychologickém pohledu na věc, je nesporné si uvědomit, jestli jsou lidé vůbec schopni vnímat důsledky osobního bankrotu, když se tak bezhlavě pouští do zadlužování se. Osobní bankrot je totiž pojem na naše poměry vcelku nový, jelikož ho zákon ošetřuje až od ledna roku 2008. Zadluženost našich domácností se každým rokem zvyšuje a v souvislosti s tím roste i počet lidí, kteří se dostanou do problémů se splácením různých úvěrů a půjček. Zákon dává lidem, kteří se dostali do takzvané dluhové spirály, možnost začít znovu a současně se snaží o zajištění maximální výtěžnosti věřitelům.⁹ O tom, jestli je dobré dát druhou šanci pro beznadějně dlužníky, můžeme polemizovat, ale tak či onak tato možnost zde existuje a je jen na orgánech státní správy, jak budou schopni ošetřit a hlídat zneužívání. Mě mnohem více zaráží a jsem podrážděný, že na vrub dlužníků pracují zákonodárci a investují státní peníze, které my ostatní „nezadlužení“ vesele platíme na daních. Nechápu, proč část mých peněz, třeba jen nepatrná, má pomoci stejně společensky postaveným lidem, jako jsem já. Nemohu se tak zbavit pocitu nespravedlnosti.

Už ta situace, že se člověk dostane na hranici osobního bankrotu je alarmující a pro mě nepochopitelná. Rozumný člověk přeci musí umět počítat a základní škola je povinná pro každého. A je to prostá matematika první třídy umět

⁹ Inspirace: Ministerstvo vnitra ČR, Sbírka zákonů, část 62/2006 zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

si spočítat 5 mám 3 musím dát, kolik mi zbude? Lidé naproti tomu uvažují iracionálně a pouští se do úvěrování i s vědomím, že je nebudou schopni splácet. To považuji za zásadní věc, která si žádá restriktce. Na druhou stranu se nemám čemu divit, když lidé vidí vzor ve vládním segmentu, který se chová naprosto stejně a hospodaří se schodkem každoročně. Vždyť celá republika žije na dluh, tak proč ne také oni. Vládní činovníci jen rozprodávají veškerý státní majetek a tím svůj dluh umořují. Ale státní majetek není nevyčerpatelný a z čeho chtějí žít dál? Z daní? To určitě nepůjde. Je to stejné jako u rodiny. Rodina začne umořovat své pohledávky svým majetkem, až se ocitne úplně na mizině a stále bude mít nějaký dluh, který nebude schopna splácet. Podle mého názoru nám do budoucna hrozí obrovské problémy, ale kde hledat někoho, kdo má zájem je řešit, a ne řešit pouze svou individuální finanční situaci.

A pokud hovoříme o moci zákonodárné, napadá mě jak varuje obyvatelstvo před důsledky předlužení. Nedělám si iluze, že někde na světě je to jiné. Podívejme se na situaci ve Spojených státech amerických, kde hypotéční krize zachvátila celou zemi nerespektování možnosti předlužení vedlo právě až k osobním bankrotům. Nekryté hypotéky tak způsobily nemalé potíže pro tisíce lidí a já se jen obávám, aby do stejné situace nedospěl i náš národ.

Nechci a ani nemohu svalovat vinu jen na zákonodárce, protože prvotní odpovědnost je vždy u lidí, ale rád bych poukázal na fakt, že nejen člověk je v plné míře odpovědný za tento trend a stát tím považuji jen za spolupachatele. Ale je tu i další spolu viník. Člověk si nepůjčí A) když nechce a nemusí, B) když mu to zakáže legislativa a konečně C) když si nebude mít od koho půjčit. Tímto se tak dostávám k našemu poslednímu spoluviníku, tedy finančním institucím – hlavně bankám. Je proto jasné. Že zadluženost nebude, pokud banky neposkytnou úvěry a tím nechci zájmy a příjmy bank z hlediska podnikatelského odsoudit. Z hlediska sociálního ale ano a můžeme sledovat, že mnohdy chování peněžních ústavů hraničí s ilegální lichvou. Ovšem nejen výše úroků jde na vrub bankám. Existuje i další faktor, kterým přispívají k předluženosti a tím je neprověření solventnosti klientů a jejich dosavadních závazků. Tím tak vzniká systémová předluženost tohoto sektoru a proti ní je právě třeba se bránit. A není přeci nic snazšího, než k celé věci přizvat dalšího účastníka. Mám na mysli pojišťovny. Jelikož pokud přeneseme část odpovědnosti na další osoby, máme

tím vyšší záruku, že pohledávky ze strany bank a závazky ze strany dlužníků, budou lépe plněny. Je to složitý komplex ekonomicko-sociálních vztahů a pochodů, který se dle mého názoru sice začíná rozvíjet, ale ne v dostatečném tempu a intenzitě.

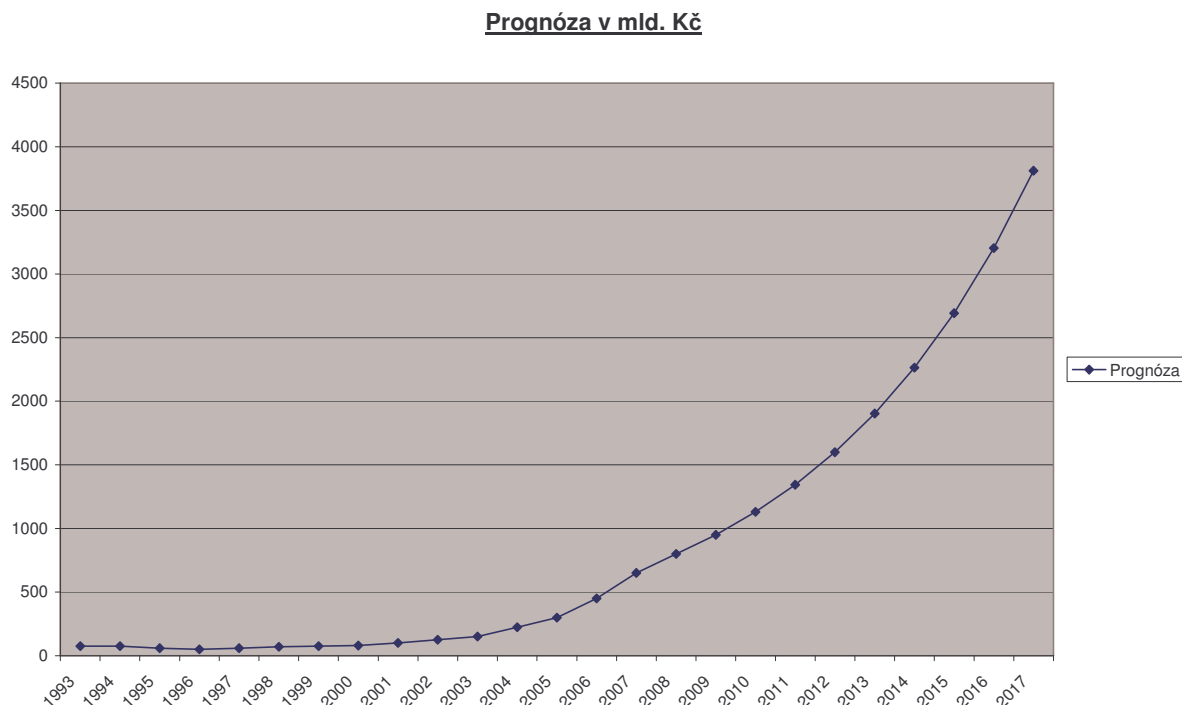
Pokud se tedy závěrem chci ohlédnout za kapitolou směrem hledání možných příčin stoupajícího trendu v zadlužování se, honí se mi hlavou jediný důvod. Majetek. Na něj pak nahlédněme ze dvou stran, jako na nezbytnou potřebu zajištění životních potřeb (například hypotéční bydlení a jako na chtivost a touhu po vyšším životním standartu, než je nezbytně nutný. První část akceptuji a беру ji jako nevyhnutelnou potřebu člověka osamostatnit se a založit vlastní rodinu, druhou stranu ovšem zásadně odsuzuji a nejspíše pro ni nikdy nenaleznu omluvy. Klaním se proto před skromností některých z nás, kteří odolali pokušení zhýčkanosti a vyššího životního standartu za cenu zadlužení se. Však se podívejme na předchozí generace, které byli také šťastné a dokázali slušně hospodařit i se zlomkem toho, co máme k dispozici my dnes. Není žádným tajemstvím, že příkladně lidé v důchodovém věku mají nízký rodinný příjem (důchod) a přesto jsou schopni žít, spořit a svým potomkům a prapotomkům vypomáhat a podporovat je. Takovým lidem patří můj obdiv.

Možný vývoj zadlužování + rizika

Předem této pasáže si dovolím upozornit, že se jedná o jednu z nekonečného množství možných prognóz vývoje a právě tato se opírá výhradně o mé individuální teze.

Dosud jsme se zabývali z časového hlediska pouze současností a minulostí. Pokusme se tedy zde vstoupit do čtvrté dimenze a zahrajme si na Nostradama²⁴. Z nasbíraných dat a fakt jsem se pokusil pomocí jednoduchých funkcí trendů, průměrů a exponenciálních vyrovnání programu Microsoft Excel sestavit prognózu vývoje zadluženosti českých domácností pro blízkou budoucnost. Předem avizuji, že se jedná pouze o teorii založenou na matematických zákonitostech, nikoli na ekonomických zkušenostech z praxe, proto s nadcházející budoucí skutečností tak nemusí plně korespondovat. Zaměřil jsem se tedy čistě na míru zadlužení a rychlost kterou každoročně narůstá. Propočtl jsem si průměrný koeficient nárůstu zadluženosti za posledních 15 let, který vykazuje průměrnou hodnotu nárůstu 18% oproti milému roku. Vycházel jsem tedy z tohoto předpokladu a sestavil tak grafickou demonstraci vývoje, za předpokladu zachování stejného tempa nárůstu zadluženosti. Výsledek mého

GRAF 08.01

Zdroj: Vlastní výpočty

²⁴ Michel de Nostre-Dame zvaný Nostradamus (* 14. prosince 1503, Saint-Rémy-de-Provence - 2. července 1566) byl lékař, který proslul jako prorok.

předpokladu deklaruje **GRAF 08.01** uvedený v přílohách. Velice zajímavé zjištění je, že dle mého předpokladu by se mohla hodnota zadlužení domácností v horizontu osmi let vyšplhat na výši čtyř bilionů českých korun, což je pětinasobná hodnota oproti právě uplynulému roku 2008. Dá se reálně předpokládat, že takového vývoje se nedočkáme, jelikož nastalá celosvětová finanční krize oslabí trh a sníží tak ochotu bank půjčovat. Na druhou stranu by mohla nastat i opačná situace, kdy se pokusíme zachovat aktuální standart za cenu navýšení objemů cizího kapitálu s předpokladem, že přijdou lepší doby, ve kterých dluhy umoříme. Potom však můžeme čekat snížení objemů dluhů po přechodu z hospodářské recese. Ať tak, onak, nebo úplně jinak, berme mou prognózu jen čistě teoreticky a jako zdvižený prst na pozor pro výstrahu, že mohou nastat i horší časy.

Pokusme se zde tedy nejen teoretizovat, ale pokusit se upozornit i na rizika, která jsou spojena s jednotlivými typy úvěrů. Rizik je mnoho a nedají se přesně zobecnit, proto si je zde jednotlivě rozebereme a charakterizujeme. Pevně věřím, že pomohou probudit ve čtenáři strach, který ho odradí od možného pokušení. Rozdělíme si tedy úvěry, respektive jejich rizika do těchto skupin: Kontokorent, Kreditní karta, Bankovní půjčky, Hypotéka, Splátkový prodej a konečně nové a moderní Rychlé půjčky.

Druh úvěru	Riziko
Kontokorent	Když překročíte povolený limit, banka si naúčtuje vysoké penále – až 30 procent z přečerpané částky.
Kreditní karta	Při výběru peněz z bankomatu bezúročné období neplatí a úroky vám naskakují už v okamžiku výběru.
Bankovní půjčky	Půjčky jsou snadno dostupné, ale pokud si jich nabere více najednou, hrozí problémy se splácením.
Americká hypotéka	Když nebudete půjčku splácet, riskujete, že vám banka zabaví nemovitost.
Splátkový prodej	Pokud dluh zaplatíte třeba jen o den později, společnosti účtují vysoké úroky.
Rychlé půjčky	Úroky jsou tak vysoké, že jen myšlenka na tento typ půjčky je riziková. ¹⁰

Je tedy nad slunce jasné a zřejmé, že bez rizika se neobejde ani jediný druh úvěru. Proto budme obezřetní a dobře si uvědomme rizika, která jsou s úvěrováním spojená. Důsledky nedodržení smluvních podmínek úvěrů jsou totiž katastrofální a jejich nejextrémnější případ, tedy exekuci majetku, si probereme v následující kapitole. Musíme si uvědomit, že jednáme a máme zodpovědnost nejen sami za sebe, ale i za své blízké a rodinu. Riziko je pojem negativní a v úvěrovém žargonu ještě mnohem zřetelnější. Nakonec tak ještě zkusme vstřebat jeden pojem, tím je následek. Následkem je označován jako sled událostí po vykonání či uskutečnění určitého úkonu, nebo úkonů v kladném i záporném mínění. Dejme si proto pozor na následky zadlužování, ty s sebou totiž nikdy nenesou pozitiva.

¹⁰ Inspirace z: deník MF DNES, část: Ekonomika, Autor: Kateřina Boušová, Datum: 16. prosince 2008

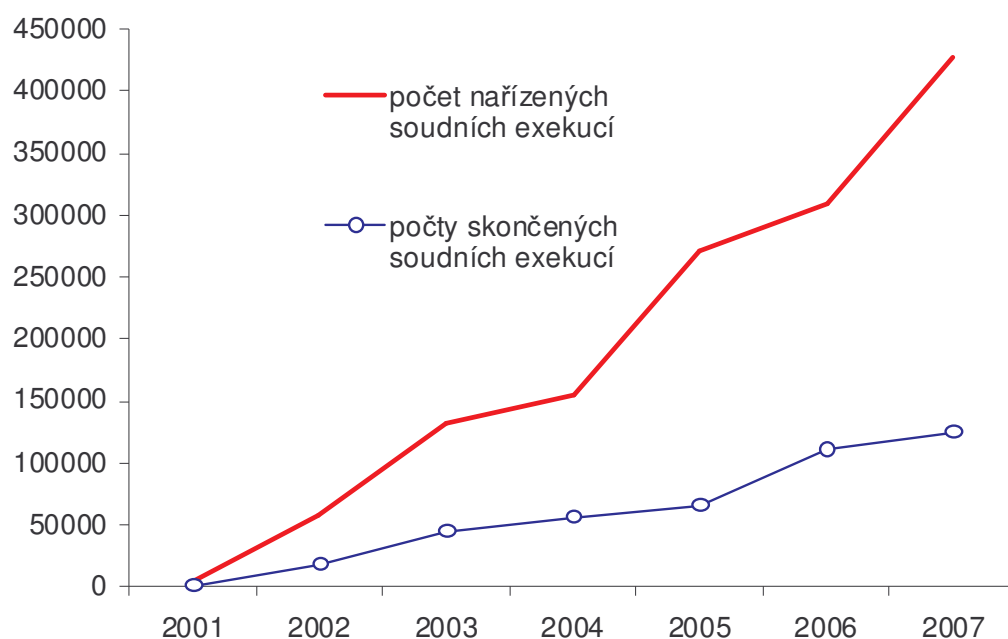
Exekuce

Úvodní slovo partie pojmenované „Exekuce“ nemohu započít ničím jiným, než jejím zatříděním do hierarchického začlenění. Jedná se o pojem podřazený jevu, se kterým se setkáváme jen velice krátkou dobu, osobnímu bankrotu, který bude níže taktéž zmíněn. Exekuce tak chápána jako důsledek osobního bankrotu.

Dlužíte, platíte? Pak je vše v pořádku. Dlužíte, neplatíte? Už jste v pasti exekutora. Exekucí se pak rozumí vymození peněz z dlužníka, který není ochoten svou pohledávku věřiteli zaplatit, přestože proběhlo i soudní jednání, ve kterém justice dala za pravdu věřiteli.

V praxi zadlužování domácností je exekuce vcelku mladá. Jejích potřeb se začalo masověji využívat až od chvíle, kdy byla překročena hranice únosného zadlužení, tedy od chvíle, kdy lidé přestali myslet racionálně a ztratili zábrany při zadlužování se. Z historického horizontu naší vlasti se tak jedná o období po přelomu tisíciletí, kdy počty nařízených exekucí výrazně promluvili do statistik. A v té době se datuje zrod institutu soudních exekucí, jako patrona všeho vymáhání. A je smutné konstatovat, že od té doby se situace rapidně zhoršuje rok od roku. Svědčí o tom i počet soudních exekutorů, který se od roku 2003 zdesetinásobil a nyní na našem území evidujeme kolem dvou set takovýchto pracovníků. Nemůžeme se tomu divit, stačí se jen podívat na **GRAF 08.01.01**, ze kterého

GRAF 08.01.01

Pramen: Exekutorská komora ČR

snadno vyčteme hodnotu dosahující k půl milionu nařízených soudních exekucí v posledních letech. A je o to více alarmující, že tato hodnota se zdvojnásobila pouze za poslední čtyři roky. To jsou fakta, ze kterých opravdu mrazí v zádech.

Přestože je exekuce v současné době asi jedním z nejefektivnějších nástrojů vymáhání pohledávek, úspěch ve všech případech zaručen není. Pokud se nepodaří dohledat žádný majetek ani příjem, který by bylo možno postihnout, nemusí být vše ztraceno a dlužníka lze zase po čase znovu proklepnout. Exekuce totiž trvá, dokud není vše vymoženo nebo dokud ji soud nezruší, povinný neskončí v konkurzním řízení, nezemře či nezanikne, jedná-li se o právnickou osobu. Zmizí-li však někdo ze světa, rozhodne-li se dožít jako bezdomovec nebo se na exekuci důsledně připraví, můžete vyjít naprázdno.

Nalijme si tedy čistého vína. Předně exekucí se nemusí trápit člověk, který se řídí radami zdravého rozumu a horlivě se nepouští do nesmyslného zadlužování se. Jak je ovšem známo, takových lidí ubývá a tento úbytek dorovnávají právě počet exekucí majetku a osobních bankrotů. Zabavení majetku tak přibývá a stále více lidí se kvůli své neopatrnosti dostává do tíživé situace. Úvěry si často berou lidé s nízkým příjmem, u nichž je největší riziko, že nebudou splátky zvládat. Přitom nárůst spotřebitelských úvěrů je asi čtyři miliardy korun měsíčně, to je každý měsíc skoro 60 tisíc nových spotřebitelských úvěrů. Šedesát tisíc lidí, kteří se možná dostanou do problémů. Reálné příjmy lidí přitom nerostou zdaleka tolik, jako roste půjčování.

Existuje však i majetek, na který je i exekutor krátký. Především jsou to movité věci denní potřeby, základní vybavení domácnosti, také ty věci, které slouží přímo k zajištění příjmů, například u programátora počítač. Dlužníci se tedy nemusí bát, že jim zůstanou jen holé stěny.

Především nesplácené úvěry, ale i koncesionářské poplatky České televizi zvyšují čísla soudních exekucí posledních let. Navíc neplatících dlužníků je více než loni a počet exekucí bude zřejmě stoupat i nadále. Z celkového počtu je zhruba 70 až 75 procent exekucí bylo nařízeno na fyzické osoby. Je však pravdou, že pohledávky většinou činí nejvýše několik stovek tisíc korun,

výjimečně jde o milionové částky, ale i tak myslím že statisíce korun nejsou malé obnosy a pro mnoho lidí to znamená nenávratný pád do problémů.

Proto bych rád touto formou vybídl k opatrnosti a obezřetnosti. Nedávejme záminky exekutorům k další práci. A jak jinak a lépe to činit, než se nezadlužovat!!!!

Závěr práce

Pokud jste se mou prací prokousali až k těmto řádkům, tak bych Vám rád mnohokrát poděkoval. Pevně věřím, nebo spíše doufám, že projekt byl podán čtivou formou, byl přínosný, seznámil Vás s fakty a trochu individualistickým pohledem nastínil celou problematiku. Uvědomuji si, že některé pasáže by samy mohly vydat na samostatnou vysokoškolskou závěrečnou práci, ale i přesto věřím v jejich dostatečnou hloubku podání a srozumitelnost.

Zde se pro mě otevírá i prostor pro omluvu. Zpětně si rekapituluji mé myšlenkové pochody a postoje, které jsem vryl na papír a uvědomuji si, že jsem byl místy velice kritický a nekorektní. Jediné, čím toto jednání ospravedlňuji je fakt, že jsem tak činil s úmyslem zvýšení čtivosti faktografických údajů a pro potřebu seznámit čtenáře s mým postojem k problematice. Tento pocit byl tak silný, že jsem si ho v duchu celé práce nemohl odpustit.

Zadlužování domácností můžeme shrnout jako jev pro otevřenou vyspělou ekonomiku naprosto běžný. Z mého pohledu je však zadlužování tou nejkrajnější variantou získání obnosu, nebo statku. Nikdy jsem si nepůjčil, abych nabyl věci, po které jsem bezmezně toužil. Vždy jsem čekal, než si naspořím a teprve potom jsem onu vysněnou potřebu mohl utěšit. Nikdy mě ani nenapadlo, že bych přistoupil na nějakou možnost zadlužení se. A jsem na to pyšný.

Z makroekonomického hlediska se jedná ovšem o důležitý prvek při tvorbě a růstu hrubého domácího produktu. To je ale v podstatě jediný pozitivní aspekt, který mohu zadlužování domácností přisoudit. Při tvorbě HDP však není jediným zřetelem, proto bychom měli hledat východiska, jak dále pokračovat v růstu české ekonomiky nejen za cenu neustálého a propastně se navyšujícího dluhu rodin a státu. Víím, že dokud to nebude akutní problém, tak se mentalita našeho národa nezmění. Proč bychom měli myslet dopředu? To už tu nikdo z nás nebude, ať se starají jiní. Takto bohužel přemýšlí větší a větší část obyvatelstva a to je smutné.

Zadlužení domácností tak nazvu fenoménem doby, který má ovšem své hranice a není nekonečný. Každá studie totiž potvrzuje, že pokud se neúnosně zvýší počet úvěrů, tak může v extrémní situaci nastat až celkové zhroucení ekonomiky. Jak se ale dozvídáme od odborníků, tak situace v České republice je „prý“ klidná a nehrozí nám tedy žádné nebezpečí. Sáhněme si však na srdce a vzpomeňme, jestli někdo tvrdil, že situace ve Spojených státech amerických je nebezpečná, bohužel nikoli. Proto ze své pozice nemám velkou důvěru

v optimismus ekonomů. Žít na dluh není a nikdy nebude bezpečnou cestou a kdykoli je možnost, že nás tato pouť svede na šikmou plochu a nebudeme schopni se vrátit zpět.

Proto prosím, buďme opatrní a zbytečně si nepřidělávejme starosti s úvěry, které nejsou nezbytně nutné. I když chápu, že taková dovolená na splátky pro určité vrstvy obyvatelstva, je jistě dobrým důvodem, proč si následně odepírat po mnoho měsíců jiné radosti života. Doufám, že má poznámka vyzněla dostatečně ironicky. Zadlužování se je jak jsem napsal, fenoménem, ale proč jen si lidé nenajdou lepší úkaz pro zvýšení své radosti a spokojenosti. Vždyť stačí člověku tak málo a je šťastný.

Pár posledních řádek práce nemohu věnovat nikomu jinému, než osobě která se nemalou měrou podílela na výsledku, jenž nyní držíte v rukou. Začátkem práce jsem děkoval mému vedoucímu, že se do celé věci se mnou pustil a nyní bych mu rád poděkoval, že jsem se pod jeho vedením prodral až k samému konci. Můj dík tedy znovu směřuje k osobě pedagoga **PhDr. Pavla Hejtmana, CSc.** Samozřejmě nemohu zapomenou ani na své blízké a rodinu, kterým děkuji, že trpěli mé myšlenkové výlevy, nervozitu a vlastně i to, jakým způsobem jsem je proti jejich vůli vtáhnul do celé problematiky a obtěžoval je s každou malicherností, která se při psaní práce naskytla. Ať už se jedná o rady čistě češtinářské, či pomoc při formulaci mých myšlenek. Všem jim tak patří můj dík.

Jak lépe zakončit práci, než způsobem, kterým jsem jí započal. Proto mi dovolu potřetí sáhnout do archivů slavných myslitelů a rozloučit se citátem stejně, jak jsem Vás v samotném jejím začátku přivítal.

„Není chudý ten, kdo má málo, ale ten, kdo více žádá.“

[Proust Marcel]²⁵

²⁵ Marcel Proust (10. červenec 1871 Auteuil - 18. listopad 1922 Paříž), byl francouzský spisovatel a překladatel (angličtina). Je pokládán, spolu s Jamesem Joycem za zakladatele moderního románu.

Zdroje a literatura

- Deník MF DNES, část: Ekonomika, Autor: Kateřina Boušová, Datum: 16. prosince 2008 – str. 70
- Dubská, D. (2005), „České domácnosti výrazně mění strukturu svých úspor“, Český statistický úřad, únor, 2005,
<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta240205.doc>
- Dubská, D. (2005), „Úvěry na bydlení se blíží čtvrt bilionu korun“, Český statistický úřad, září 2005,
<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta041005.doc>
- Durdisová, J. a kol. Sociální politika v ekonomické praxi, Oeconomica VŠE, Praha 2005
- Eurostat, 2007, "ESA 2006". -
- EUROSTAT, European Commission, Pension funds: total investments
Product code : EAD22800, Keywords : TIN00035,service,pension fund,investment
- Eurostat, IMF, OECD, UN and World Bank, 2008, "SNA 2008".
- Financial Stability Report 2006:1, Sveriges Riksbank,
<http://www.scb.se/Pages/Search.aspx?id=261371&q=debt> -
- Flood, L, J. Hansen and R. Wahlberg (2004), "Household Labor Supply and Welfare Participation in Sweden", Journal of Human Resources, 39:4, 1008–1032.

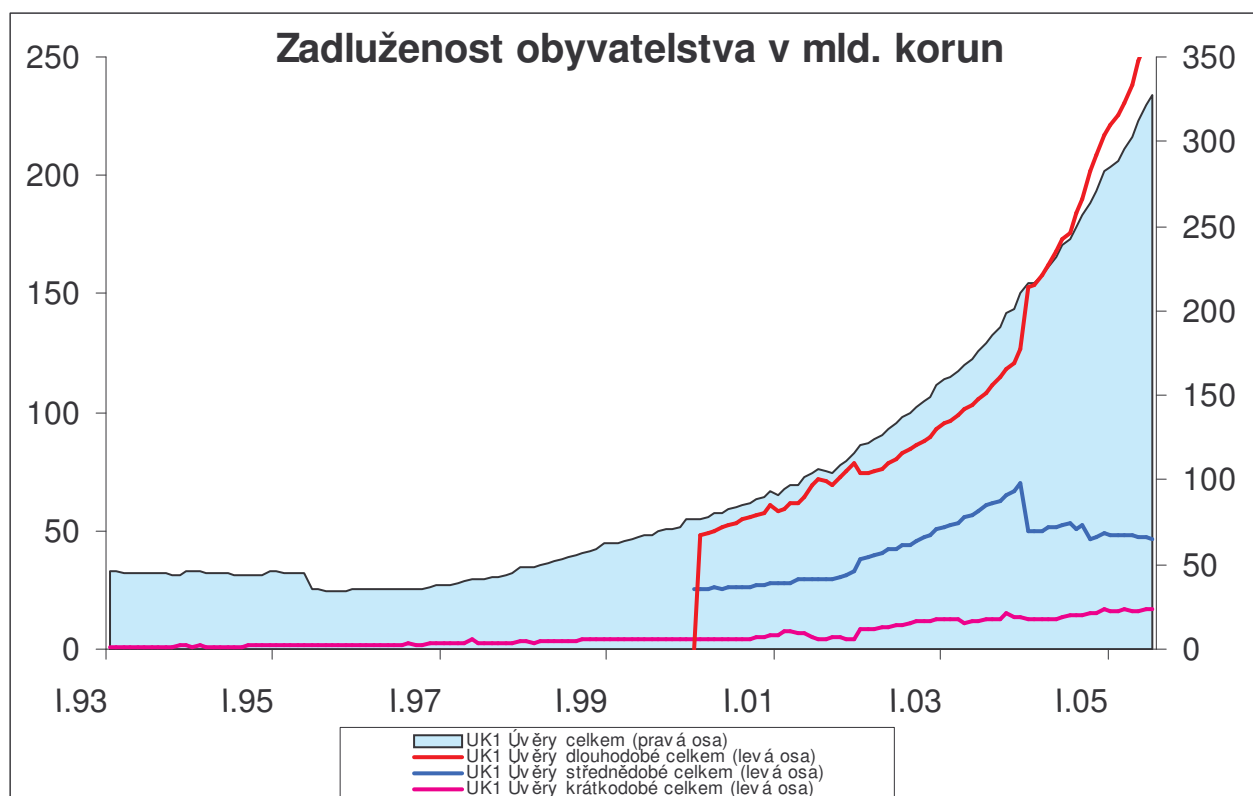
- Housing Finance, Garnet, D., 2000, 80-86131-32-7
- Internetový server Finweb.cz, Finanční web projektu iHNed.cz a Hospodářských novin,
http://finance.finweb.ihned.cz/uvery_a_leasing/spotrebitelske_uvery/SU_abeceda/-str.32
- Internetový server Měsíc.cz, <http://www.mesec.cz/clanky/domacnosti-se-rychle-zadluzuji-i-ve-svete/> , Autor: Ondřej Antoš – Článek vydáný: 5. 10. 2006 0:00 – str.22
- Internetový server SME.sk | denník SME - najčítanejšie spravodajstvo na Slovensku ,Vydáno: utorok 10. 2. 2009 13:18 ,
<http://ekonomika.sme.sk/c/4302325/uverovanie-domacnosti-nadalej-vyrazne-rastlo.html> - str. 55
- JACKSON, P., M., BROWN, C., V.: Ekonomie veřejného sektoru. Eurolex Bohemia Praha, 2003
- Ministerstvo vnitra ČR, Sbírka zákonů, část 62/2006 zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) –str. 64
- Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice, Mandel, M., Tomšík, V.2003, ISBN 80-7261-094-5
- OECD Economic Outlook 68, 2008, "House Prices and Economic Activity".
- PINDYCK, R.S. - RUBINFELLD, D.L.: Microeconomics. Macmillan Publishing Co., New York 1989. ISBN 99-00-00219-X.
- Podnikatelský týdeník PROFIT, vydání 19/2008, Autor: Přemysl Houžvička, Periodicita:Týdeník,Ročník: 20, Formát: 210x280 mm,Rozsah:74 stran, Gramáž:120 g, Jazyk. mutace:Česká, Distribuce: Česká republika,

Slovenská republika, Distrib. firmy: MPK, PressMedia, Cena: 36,00 Kč; 50,00 Sk,
EAN: 9771212349003, ISSN: 1212-3498 – str. 40

- Poláková, O a kol.: Bydlení a bytová politika, Ekopress. Praha 20069
- Server Peníze.cz, „Jak nenaletět na úžasné nabídky spotřebitelských úvěrů“, Autor: Eva Sovová, Datum: 04.12.2008, <http://www.penize.cz/47476-jak-nenaletet-na-uzasne-nabidky-spotrebitelskych-uveru> -str.36
- Schlosser, Š. (2005): “Důchodová a finanční situace jednotlivých sektorů ekonomiky ČR (1995-2003)”, Český statistický úřad, červenec 2005
- Sociální politika v ekonomické praxi, Durdisová, J a kol., VŠE v Praze 2005, ISBN 80-245-0850-8
- Statistická ročenka České republiky 2007, Kód: 10n1-07 , Jazyková verze: cz
- Studie českého statistického úřadu, vydaného na serveru měsíc.cz, Autor: Petr Zámečník, Vydáno: 25.10. 2005 0:00, odkaz: http://i.info.cz/urs-att/Mesec_cz-studie_o_zadluzenosti_ceskych_domacnosti-113015889801607.pdf - str. 22
- The Economist, January 26th 2008, "Dicing with debt".
- VARIAN, Hal R.: Mikroekonomie : Moderní přístup. Victoria Publishing, Praha 1995. 643 stran. ISBN 80-85865-25-4.
- Změny v sektoru domácností ČR – úspory a zadluženost v období 1995 až 2005, Kód: 1533-05, Jazyková verze: cz

Tabulková a Grafická část

GRAF 05.02

Zdroj: ČSÚ

TABULKA 05.03

Zadluženost obyvatelstva v mld. korun

	Úvěry celkem (pravá osa)	Úvěry krátkodobé celkem (levá osa)	Úvěry střednědobé celkem (levá osa)	Úvěry dlouhodobé celkem (levá osa)
31.8.2005	336,583	17,498	46,786	272,299
31.7.2005	327,405	17,014	46,714	263,676
30.6.2005	321,062	16,949	47,205	256,909
31.5.2005	312,023	16,460	47,100	248,462
30.4.2005	302,920	16,456	47,941	238,523
31.3.2005	295,476	16,652	48,248	230,576
28.2.2005	288,908	15,686	48,011	225,211
31.1.2005	285,532	15,838	48,260	221,435
31.12.2004	282,918	16,726	48,835	217,357
30.11.2004	271,161	15,594	46,885	208,682
31.10.2004	263,576	15,204	46,308	202,064
30.9.2004	256,305	14,577	51,945	189,783
31.8.2004	249,554	14,243	51,009	184,302
31.7.2004	242,803	13,987	52,947	175,869
30.6.2004	239,295	13,215	52,549	173,532
31.5.2004	232,282	12,544	51,798	167,940
30.4.2004	226,239	12,561	51,232	162,445

31.3.2004	220,608	12,582	50,223	157,803
29.2.2004	216,409	13,075	49,677	153,656
31.1.2004	216,359	12,982	50,114	153,263
31.12.2003	210,146	13,818	69,958	126,370
30.11.2003	200,916	13,175	66,871	120,870
31.10.2003	198,261	15,286	64,932	118,042
30.9.2003	190,760	12,881	62,867	115,012
31.8.2003	186,189	12,826	61,461	111,902
31.7.2003	181,298	12,448	60,716	108,134
30.6.2003	175,704	11,862	58,163	105,679
31.5.2003	171,511	11,604	56,918	102,989
30.4.2003	168,392	11,256	56,022	101,114
31.3.2003	164,716	12,476	53,283	98,956
28.2.2003	161,394	12,645	52,079	96,670
31.1.2003	159,246	12,276	51,567	95,403
31.12.2002	156,587	12,444	50,833	93,310
30.11.2002	148,981	11,567	48,080	89,334
31.10.2002	146,205	11,518	47,013	87,674
30.9.2002	142,994	12,029	45,211	85,754
31.8.2002	139,104	10,893	44,116	84,096
31.7.2002	136,646	10,464	43,822	82,359
30.6.2002	133,352	10,095	42,623	80,634
31.5.2002	130,072	9,655	41,809	78,609
30.4.2002	125,966	9,222	40,714	76,029
31.3.2002	123,573	8,606	39,628	75,339
28.2.2002	121,785	8,430	38,959	74,396
31.1.2002	120,464	8,382	38,170	73,911
31.12.2001	115,785	4,570	32,979	78,237
30.11.2001	111,014	4,362	31,434	75,218
31.10.2001	108,276	5,087	30,360	72,828
30.9.2001	103,851	5,031	29,701	69,119
31.8.2001	104,759	4,514	29,522	70,722
31.7.2001	105,932	4,620	29,437	71,875
30.6.2001	104,508	5,026	29,905	69,576
31.5.2001	101,185	7,068	29,964	64,154
30.4.2001	97,480	6,348	29,389	61,744
31.3.2001	96,753	7,560	27,805	61,388
28.2.2001	94,782	7,859	27,787	59,136
31.1.2001	91,599	5,761	27,863	57,974
31.12.2000	93,750	5,550	27,535	60,666
30.11.2000	89,711	5,130	26,732	57,849
31.10.2000	88,321	4,887	26,710	56,724
30.9.2000	86,451	4,572	26,317	55,561
31.8.2000	85,678	4,530	26,350	54,798
31.7.2000	84,235	4,431	26,350	53,454
30.6.2000	82,520	4,104	25,961	52,455
31.5.2000	80,902	4,007	25,702	51,194
30.4.2000	80,867	4,205	26,562	50,101
31.3.2000	78,405	3,940	25,283	49,182
29.2.2000	77,172	4,000	25,223	47,949
31.1.2000	76,301	4,055	25,377	46,869

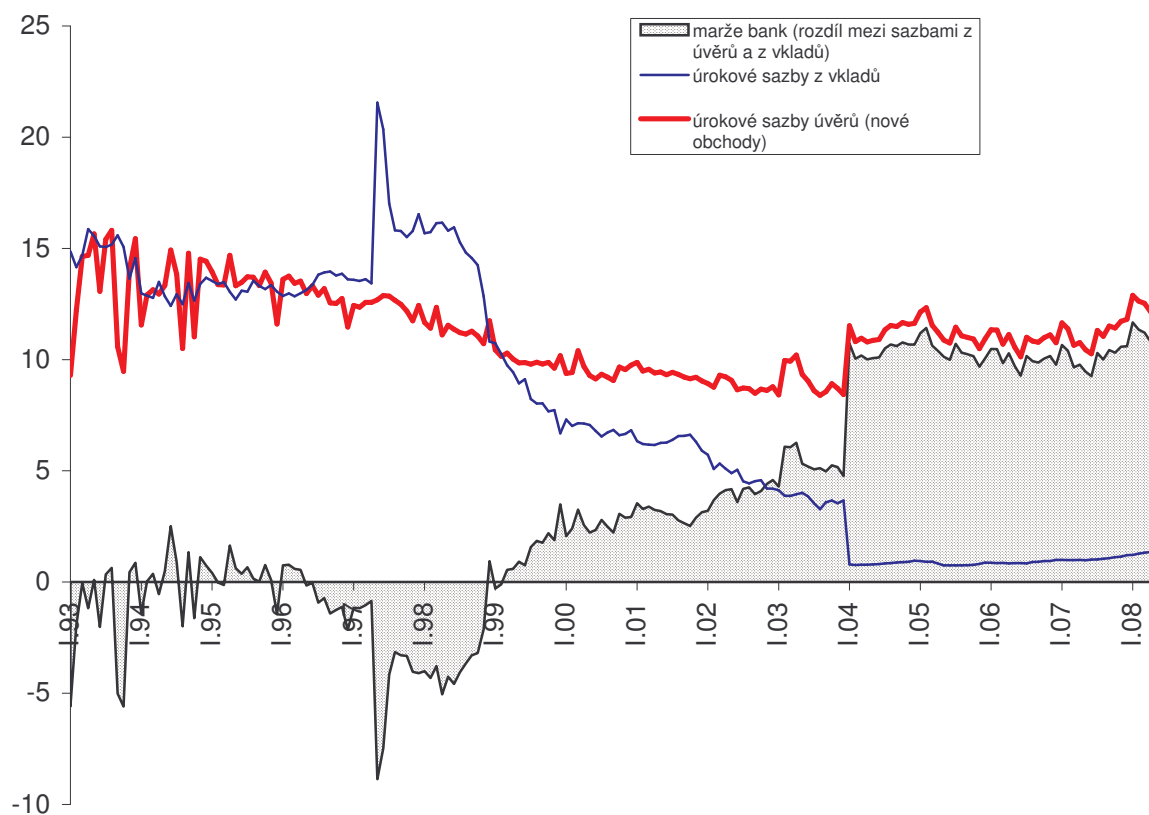
Zdroj: ČSÚ

GRAF 05.04

Zdroj: Měšec.cz

GRAF 05.05

Zdroj: ČSÚ, ČNB

TABULKA 05.06

Marže bank a úrokové sazby

(segment domácnosti-obyvatelstvo, nominálně v % p.a.)

	úrokové sazby úvěrů (nové obchody)	úrokové sazby z vkladů	marže bank (rozdíl mezi sazbami z úvěrů a z vkladů)
V.08	12,152	1,37	10,782
IV.08	12,155	1,346	10,809
III.08	12,53	1,319	11,211
II.08	12,628	1,278	11,35
I.08	12,892	1,218	11,674
XII.07	11,81	1,21	10,6
XI.07	11,722	1,142	10,58
X.07	11,425	1,114	10,311
IX.07	11,508	1,077	10,431
VIII.07	11,045	1,043	10,002
VII.07	11,315	1,017	10,298
VI.07	10,261	1,007	9,254
V.07	10,444	0,981	9,463
IV.07	10,768	0,993	9,775
III.07	10,644	0,991	9,653
II.07	11,385	0,986	10,399
I.07	11,652	0,992	10,66
XII.06	10,76	0,992	9,768
XI.06	11,109	0,947	10,162
X.06	10,991	0,943	10,048
IX.06	10,781	0,911	9,87
VIII.06	10,83	0,898	9,932
VII.06	11,004	0,839	10,165
VI.06	10,13	0,852	9,278
V.06	10,557	0,848	9,709
IV.06	11,127	0,839	10,288
III.06	10,694	0,855	9,839
II.06	11,325	0,85	10,475
I.06	11,343	0,866	10,477
XII.05	10,936	0,874	10,062
XI.05	10,494	0,816	9,678
X.05	10,923	0,769	10,154
IX.05	11	0,756	10,244
VIII.05	11,069	0,752	10,317
VII.05	11,457	0,747	10,71
VI.05	10,743	0,75	9,993
V.05	10,877	0,748	10,129
IV.05	11,225	0,832	10,393
III.05	11,544	0,914	10,63
II.05	12,337	0,912	11,425
I.05	12,14	0,948	11,192
XII.04	11,632	0,96	10,672
XI.04	11,586	0,906	10,68
X.04	11,665	0,893	10,772

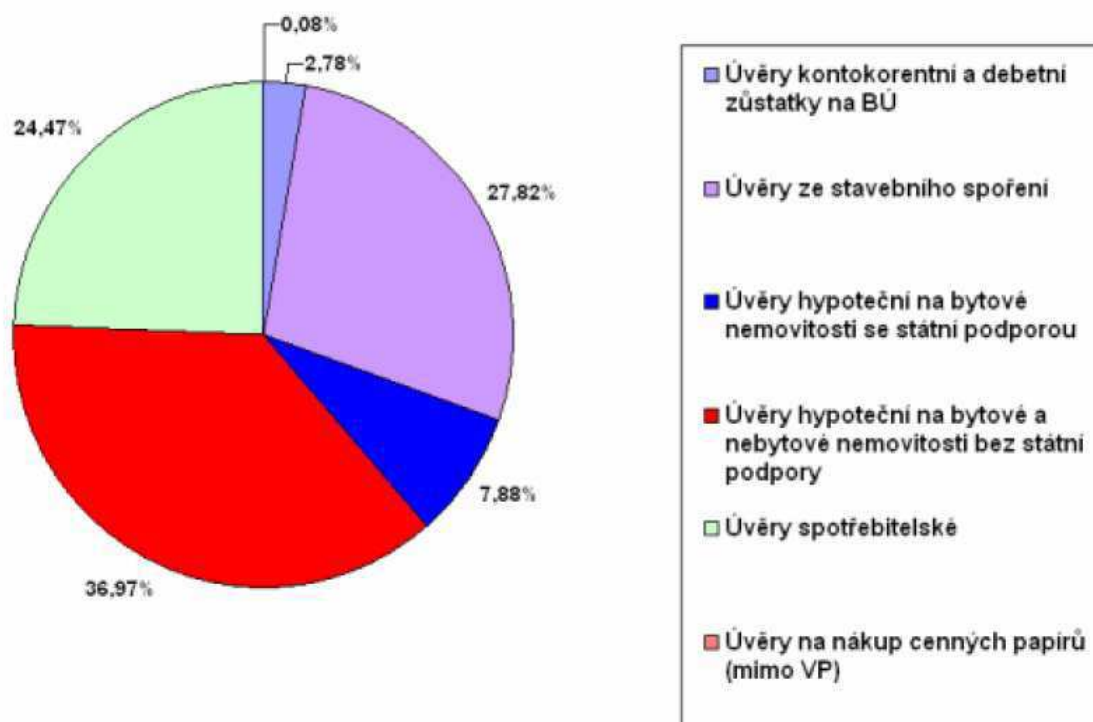
IX.04	11,489	0,88	10,609
VIII.04	11,535	0,854	10,681
VII.04	11,341	0,834	10,507
VI.04	10,907	0,811	10,096
V.04	10,865	0,795	10,07
IV.04	10,795	0,781	10,014
III.04	10,963	0,779	10,184
II.04	10,809	0,766	10,043
I.04	11,519	0,796	10,723
XII.03	8,429	3,665	4,764
XI.03	8,71	3,545	5,165
X.03	8,917	3,667	5,25
IX.03	8,556	3,584	4,972
VIII.03	8,395	3,276	5,119
VII.03	8,603	3,532	5,071
VI.03	9,03	3,841	5,189
V.03	9,334	4,011	5,323
IV.03	10,206	3,943	6,263
III.03	9,931	3,873	6,058
II.03	9,962	3,878	6,084
I.03	8,413	4,123	4,29
XII.02	8,779	4,195	4,584
XI.02	8,614	4,204	4,41
X.02	8,672	4,58	4,092
IX.02	8,485	4,532	3,953
VIII.02	8,692	4,435	4,257
VII.02	8,721	4,531	4,19
VI.02	8,641	5,049	3,592
V.02	9,069	4,895	4,174
IV.02	9,227	5,096	4,131
III.02	9,3	5,328	3,972
II.02	8,756	5,08	3,676
I.02	8,926	5,725	3,201
XII.01	9,038	5,9	3,138
XI.01	9,202	6,308	2,894
X.01	9,144	6,622	2,522
IX.01	9,215	6,573	2,642
VIII.01	9,336	6,561	2,775
VII.01	9,427	6,392	3,035
VI.01	9,324	6,268	3,056
V.01	9,443	6,254	3,189
IV.01	9,4	6,162	3,238
III.01	9,567	6,177	3,39
II.01	9,487	6,203	3,284
I.01	9,875	6,333	3,542
XII.00	9,753	6,826	2,927
XI.00	9,552	6,657	2,895
X.00	9,669	6,598	3,071
IX.00	9,063	6,84	2,223
VIII.00	9,215	6,72	2,495
VII.00	9,342	6,545	2,797
VI.00	9,136	6,798	2,338

V.00	9,284	7,058	2,226
IV.00	9,684	7,128	2,556
III.00	10,397	7,142	3,255
II.00	9,422	7,017	2,405
I.00	9,377	7,309	2,068
XII.99	10,178	6,689	3,489
XI.99	9,615	7,733	1,882
X.99	9,874	7,674	2,2
IX.99	9,8	8,032	1,768
VIII.99	9,879	8,027	1,852
VII.99	9,799	8,229	1,57
VI.99	9,87	9,122	0,748
V.99	9,851	8,933	0,918
IV.99	10,028	9,433	0,595
III.99	10,294	9,744	0,55
II.99	10,147	10,256	-0,109
I.99	10,436	10,731	-0,295
XII.98	11,747	10,807	0,94
XI.98	10,719	12,851	-2,132
X.98	11,062	14,253	-3,191
IX.98	11,277	14,569	-3,292
VIII.98	11,146	14,809	-3,663
VII.98	11,213	15,271	-4,058
VI.98	11,365	15,95	-4,585
V.98	11,543	15,798	-4,255
IV.98	11,109	16,156	-5,047
III.98	12,351	16,135	-3,784
II.98	11,418	15,731	-4,313
I.98	11,675	15,682	-4,007
XII.97	12,437	16,54	-4,103
XI.97	11,747	15,782	-4,035
X.97	12,184	15,507	-3,323
IX.97	12,489	15,782	-3,293
VIII.97	12,664	15,813	-3,149
VII.97	12,855	17,018	-4,163
VI.97	12,883	20,355	-7,472
V.97	12,69	21,556	-8,866
IV.97	12,571	13,426	-0,855
III.97	12,57	13,613	-1,043
II.97	12,356	13,536	-1,18
I.97	12,437	13,591	-1,154
XII.96	11,463	13,608	-2,145
XI.96	12,745	13,862	-1,117
X.96	12,523	13,781	-1,258
IX.96	12,549	13,962	-1,413
VIII.96	13,191	13,915	-0,724
VII.96	12,894	13,818	-0,924
VI.96	13,323	13,358	-0,035
V.96	12,972	13,131	-0,159
IV.96	13,528	12,981	0,547
III.96	13,432	12,843	0,589
II.96	13,754	12,973	0,781

I.96	13,606	12,859	0,747
XII.95	11,605	13,058	-1,453
XI.95	13,445	13,35	0,095
X.95	13,931	13,169	0,762
IX.95	13,329	13,313	0,016
VIII.95	13,702	13,547	0,155
VII.95	13,721	13,058	0,663
VI.95	13,469	13,099	0,37
V.95	13,318	12,699	0,619
IV.95	14,687	13,047	1,64
III.95	13,356	13,489	-0,133
II.95	13,369	13,392	-0,023
I.95	13,95	13,54	0,41
XII.94	14,423	13,679	0,744
XI.94	14,516	13,398	1,118
X.94	11,026	12,651	-1,625
IX.94	14,78	13,443	1,337
VIII.94	10,5	12,493	-1,993
VII.94	13,839	12,942	0,897
VI.94	14,929	12,416	2,513
V.94	13,334	12,843	0,491
IV.94	12,948	13,496	-0,548
III.94	13,143	12,777	0,366
II.94	12,908	12,878	0,03
I.94	11,558	12,975	-1,417
XII.93	15,437	14,568	0,869
XI.93	14,081	13,641	0,44
X.93	9,471	15,068	-5,597
IX.93	10,577	15,589	-5,012
VIII.93	15,812	15,174	0,638
VII.93	15,405	15,065	0,34
VI.93	13,069	15,088	-2,019
V.93	15,655	15,559	0,096
IV.93	14,686	15,867	-1,181
III.93	14,636	14,681	-0,045
II.93	12,207	14,154	-1,947
I.93	9,282	14,869	-5,587

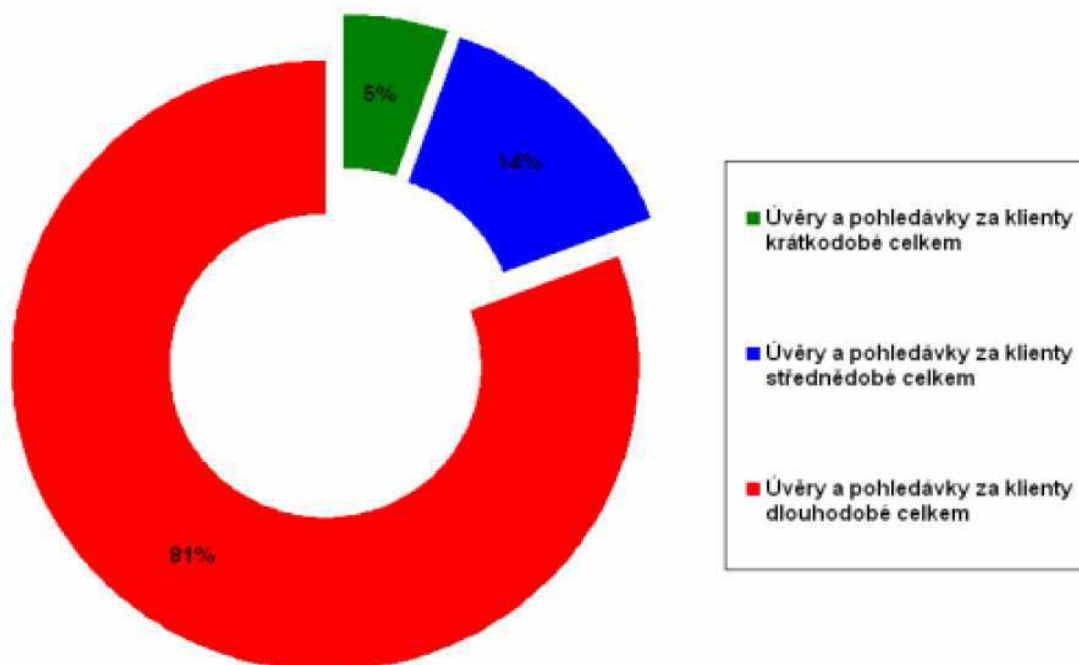
Zdroj: ČSÚ, ČNB

GRAF 05.07

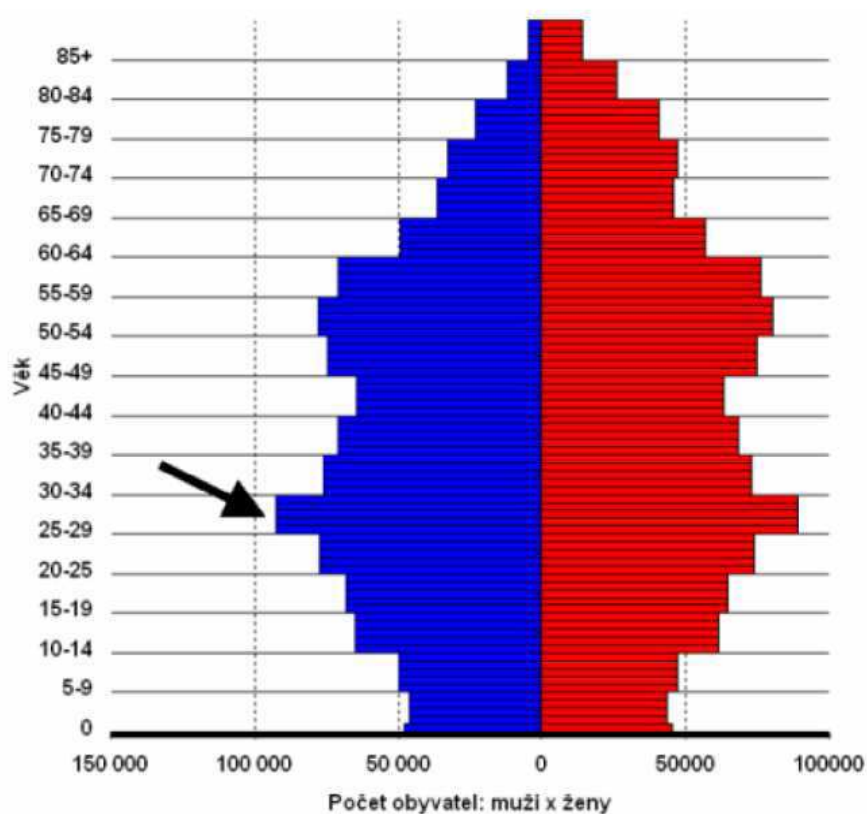
Zdroj: Ministerstvo Financí České republiky

GRAF 05.08

Zdroj: ČSÚ

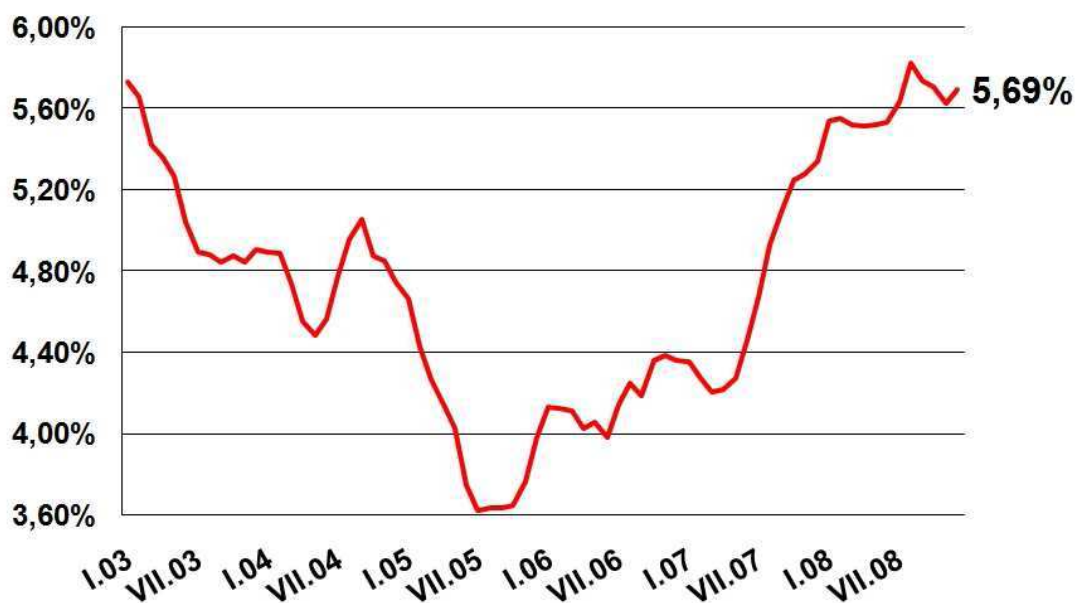
GRAF 05.09

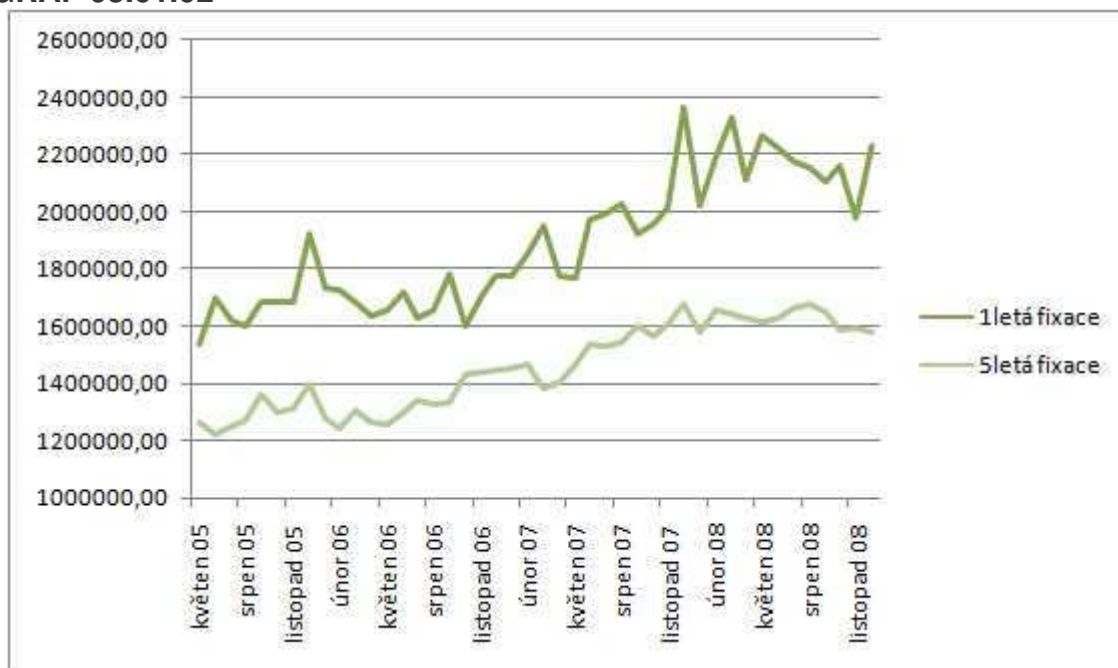
Zdroj: ČSÚ

GRAF 05.01.01

FINCENTRUM HYPOINDEX PROSINEC 2008

Zdroj: FINCENTRUM HYPOINDEX

GRAF 05.01.02

Zdroj: FINCENTRUM HYPOINDEX

TABULKA 05.01.04

Vývoj jednotlivých druhů úvěrů obyvatelstva na bydlení v období leden-květen 2007 a 2008 (v mld. korun)

	Úvěry na bydlení obyvatelstvu celkem	Hypoteční úvěry na bydlení obyvatelstvu celkem	Standardní úvěry ze stavebního spoření celkem	Překlenovací úvěry ze stavebního spoření celkem	Spotřebitelské úvěry na nemovitosti celkem
31.1.2007	5 293	3 903	196	1 101	93
28.2.2007	6 679	5 195	-51	1 406	129
31.3.2007	9 729	6 602	242	2 605	280
30.4.2007	10 919	6 715	70	2 139	818
31.5.2007	9 743	7 952	191	2 261	517
Celkem1.-5.2007	42 363	30 367	648	9 512	1 837
31.1.2008	7 017	4 276	116	2 281	343
29.2.2008	6 530	4 442	-116	2 258	-55
31.3.2008	6 860	4 146	26	1 991	465
30.4.2008	9 463	7 362	-1 833	3 400	539
31.5.2008	8 363	4 773	226	2 633	731
Celkem1.-5.2008	38 233	24 999	-1 352	12 563	2 023
Rozdíl 2008-2007	-4 130	-5 368	-2 000	3 051	186

Pramen: ČNB

TABULKA 05.02.01

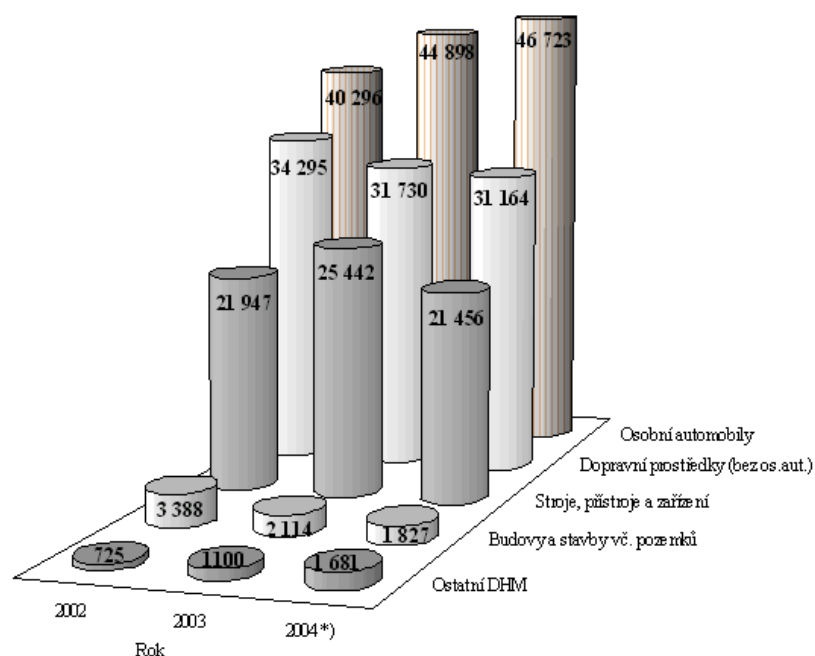
Název banky	Název úvěru	Úroková sazba
GE Money Bank	Expres půjčka	9,90%
GE Money Bank	Konsolidace Půjček	9,90%
CETELEM ČR, a.s.	On-Line půjčka Cetelem	8,50%
CETELEM ČR, a.s.	Combi půjčka Cetelem	8,50%
CETELEM ČR, a.s.	Osobní půjčka Cetelem	8,50%
LBBW Bank CZ	IQ půjčka	7,15%
LBBW Bank CZ	Osobní půjčka	7,15%
Citibank Europe plc.	Citi půjčka	9,90%
Cofidis	Půjčka Cofidis	15,90%
Česká Spořitelna	Spotřebitelský úvěr účelový	8,50%
Česká Spořitelna	Půjčka	7,50%
Česká Spořitelna	Hotovostní úvěr	8,00%
ČSOB	Půjčka na cokoliv	10,90%
Home Credit	Telefonní půjčka Home Credit	15,00%
Komerční banka	Perfektní půjčka	14,90%
Komerční banka	Osobní úvěr	9,07%
Komerční banka	Úvěr Garant	7,02%
mBank	mPůjčka	9,94%
Oberbank	Spotřebitelský úvěr neúčelový	9,20%
Oberbank	Spotřebitelský úvěr účelový	7,80%
Poštovní spořitelna	Spotřebitelský úvěr neúčelový	8,80%
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na bydlení	6,90%
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na vzdělání	8,80%

Raiffeisenbank	Rychlá půjčka	8,80%
Raiffeisenbank	Nízká splátka	7,90%
Raiffeisenbank	Účelová půjčka na bydlení	7,40%
Raiffeisenbank	Účelový úvěr na ostatní investice	8,40%
Raiffeisenbank	Půjčka na kliknutí	7,90%
UniCredit Bank	Osobní úvěr neúčelový	11,13%
UniCredit Bank	Osobní úvěr účelový	10,13%
Volksbank CZ	Spotřebitelský úvěr od Volksbank	14,90%
VolksbankShop	Aktiv půjčka	10,49%
Waldviertler Sparkasse von 1842	Spotřebitelský úvěr	8,90%

Zdroj: internetový server Hospodářských novin

GRAF 05.03.01

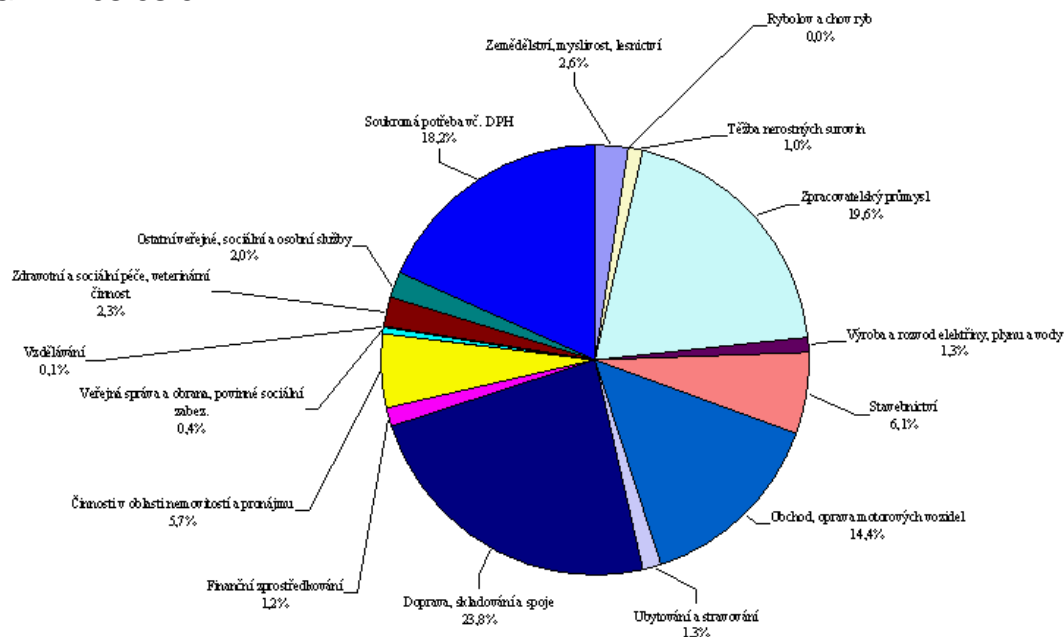
Graf 1: DHM pronajatý formou finančního leasingu v letech 2002 až 2004 (v mil. Kč)

*) předběžné údaje

Zdroj: ČSÚ

GRAF 05.03.02

Zdroj: ČSÚ

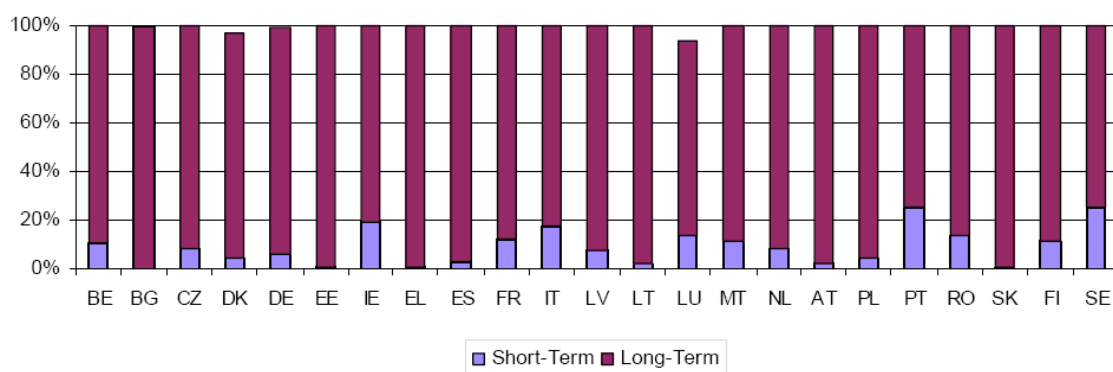
TABULKA 06.01

Dluhy amerických domácností

Rok	Objem dluhů domácností v mld. USD	Dluhy jako % disp. důchodu
1975	736,3	62
1980	1397,1	69,5
1985	2272,5	73
1990	3592,9	83,8
1995	4858,1	89,8
2000	6960,6	96,8
2005	11496,6	127,2

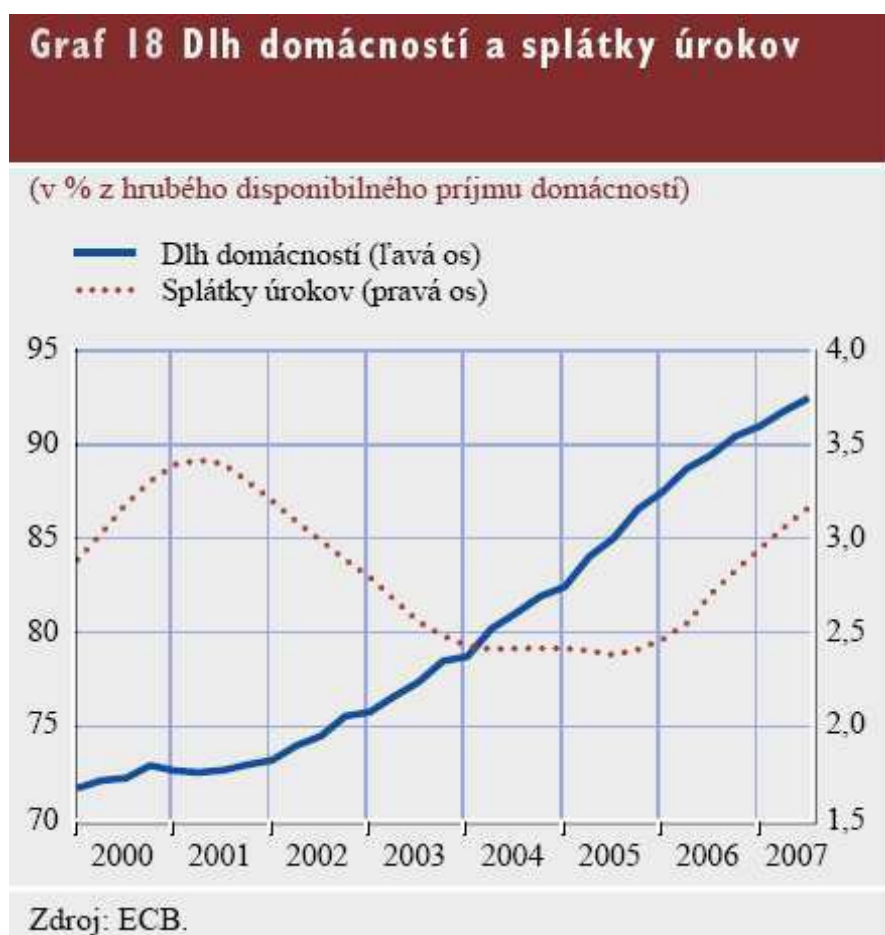
Zdroj: Board of Governors of the Federal Reserve System, Flows of Funds Accounts of the US

GRAF 06.03

ZDROJ: EUROSTAT

GRAF 06.01.01

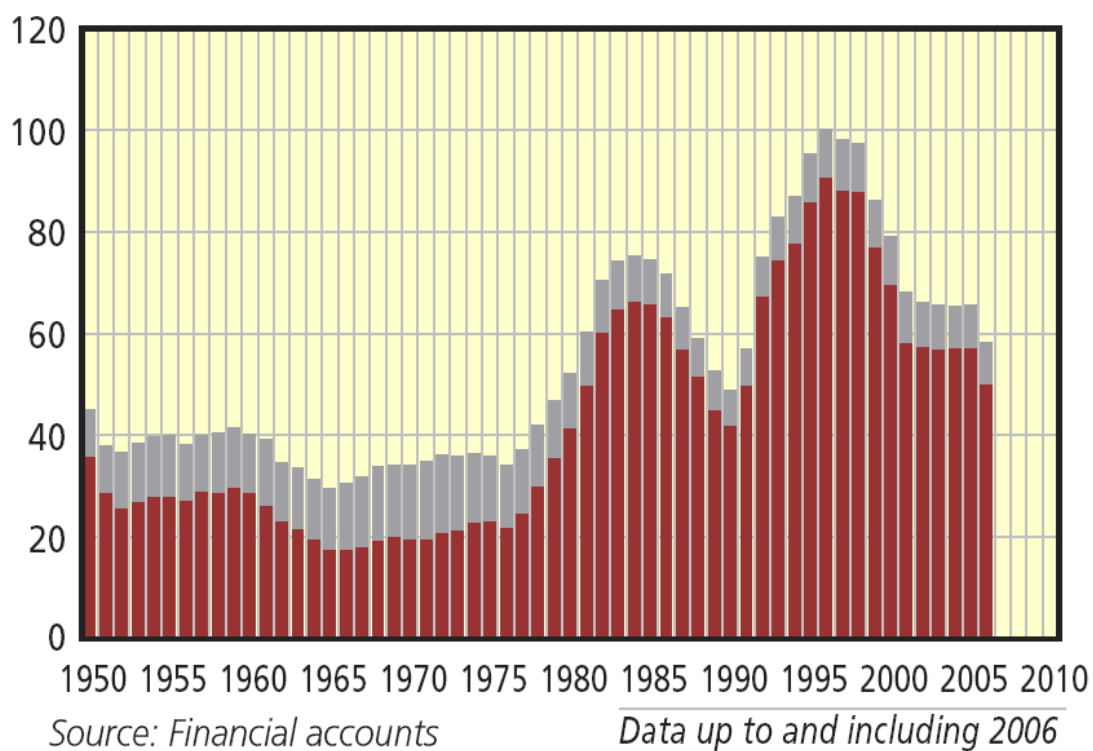

ZDROJ: ECB

GRAF 06.02.01

Public gross debt

Procent av BNP

Zdroj: SCB - Švédský statistický úřad

CD příloha

Na přiložené CD je přiložena prezentace celé práce zpracovaná do grafického prostředí pro snazší orientaci a rychlejší nalezení partie práce, o kterou máte konkrétně zájem. Dále je zde uvedena práce ve formátech Microsoft Word, Adobe Acrobat Reader a konečně formátu HTML.

